

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ: ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ
ΤΩΝ ΔΙΑΚΛΑΔΙΚΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

ΓΥΝΑΙΚΑ – ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ – ΑΝΕΡΓΙΑ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:
ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΔΗΣ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:
ΑΘΑΝΑΣΙΑ ΜΗΤΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΘΗΝΑ
2006

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	σελ. 6
1.1 Η ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΗΣ ΑΓΟΡΑΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ.....	σελ. 6
1.2 ΟΡΙΣΜΟΙ.....	σελ. 7
1.3 ΑΙΤΙΑ ΑΝΕΡΓΙΑΣ	σελ. 7
2. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ.....	σελ. 9
2.1 Η ΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ ΑΠΟ ΤΟΝ 19 ^ο ΑΙΩΝΑ	σελ. 12
2.2 Η ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ	σελ. 17
3. ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ.....	σελ. 21
4. ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ.....	σελ. 23
4.1 1981-1991	σελ. 23
4.1.1 Μεταβολές στην κατάσταση απασχόλησης των γυναικών.....	σελ. 23
4.1.2 Μεταβολές στην κλαδική σύνθεση της απασχόλησης των γυναικών	σελ. 27
4.1.3 Μεταβολές στην απασχόληση κατά ευρύτερη επαγγελματική κατηγορία.....	σελ. 30
4.1.4 Κατάσταση απασχόλησης και επίπεδο εκπαίδευσης.....	σελ. 31
4.1.5 Αμοιβές κατά φύλο	σελ. 36
4.1.6 Απασχόληση στον Δημόσιο Τομέα	σελ. 37
4.2 1993-1999	σελ. 38
4.2.1 Χαρακτηριστικά ανεργίας των γυναικών	σελ. 40
4.2.2 Μεταβολές στην κατάσταση απασχόλησης των	

γυναικών.....	σελ. 41
4.2.3 Μεταβολές στην κλαδική σύνθεση της απασχόλησης των γυναικών	σελ. 43
4.2.4 Μεταβολές στην απασχόληση κατά ευρύτερη επαγγελματική κατηγορία.....	σελ. 45
4.2.5 Κατάσταση απασχόλησης και επίπεδο εκπαίδευσης.....	σελ. 47
4.2.6 Μεταβολές στην απασχόληση σε σχέση με την θέση στην επιχείρηση	σελ. 51
4.2.7 Μερική απασχόληση.....	σελ. 54
4.2.8 Αμοιβές κατά φύλο	σελ. 57
4.2.9 Απασχόληση στον Δημόσιο Τομέα	σελ. 59
4.3 2000-2005.....	σελ. 61
4.3.1 Χαρακτηριστικά ανεργίας των γυναικών	σελ. 61
4.3.2 Μεταβολές στην κλαδική σύνθεση της απασχόλησης των γυναικών	σελ. 63
4.3.3 Μεταβολές στην απασχόληση κατά ευρύτερη επαγγελματική κατηγορία.....	σελ. 66
4.3.4 Κατάσταση απασχόλησης και επίπεδο εκπαίδευσης.....	σελ. 68
4.3.5 Μεταβολές στην απασχόληση σε σχέση με την θέση στην επιχείρηση	σελ. 69
4.3.6 Μερική απασχόληση.....	σελ. 72
4.3.7 Αμοιβές κατά φύλο	σελ. 75
5. ΣΥΝΟΨΗ.....	σελ. 76
6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	σελ. 80
7. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ.....	σελ. 82
8. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	σελ. 90

1.ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Η ανάλυση της αγοράς εργασίας

Για την καλύτερη ανάλυση της αγοράς εργασίας και ακολούθως της ανεργίας, πολλές φορές είναι απαραίτητος ο διαχωρισμός του εργατικού δυναμικού σε ομάδες σύμφωνα με κάποια κοινά χαρακτηριστικά τους. Τα χαρακτηριστικά αυτά μπορεί να είναι το φύλο, η ηλικία, το εκπαιδευτικό επίπεδο, η επαγγελματική κατάρτιση κ.τ.λ. Οι παραπάνω ομάδες δεν πλήττονται το ίδιο από την ανεργία. Άλλες πλήττονται περισσότερο και άλλες λιγότερο.

Για την αποτελεσματική λοιπόν αντιμετώπιση της ανεργίας πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι ιδιαιτερότητες των υποσυνόλων αυτών. Προς αυτόν το στόχο, η όσον το δυνατό καλύτερη ανάλυση των παραπάνω χαρακτηριστικών θα βοηθήσει στον ακριβή προσδιορισμό των αναγκών των ομάδων και τις αρμόζουσες κάθε φορά μεταχειρίσεις τους.

Σε αυτή την εργασία θα ασχοληθούμε με την ανεργία που πλήττει τις γυναίκες στην χώρα μας και θα αποτυπώσουμε την κατάσταση των γυναικών στην αγορά εργασίας τις δύο τελευταίες δεκαετίες. Επιλέχθηκε αυτή η ομάδα γιατί αντιμετωπίζει μεγάλο πρόβλημα εισόδου, παραμονής και εξέλιξης στην αγορά εργασίας.

Όλα τα παραπάνω στηρίζονται και διεξάγονται με βάση στατιστικά στοιχεία της ΕΣΥΕ, της EUROSTAT και άλλων στατιστικών πηγών που θα αναφέρονται κάτω από κάθε πίνακα ή διάγραμμα που χρησιμοποιείται.

Τέλος, θα θέλαμε να σημειώσουμε ότι πολλές φορές η μέτρηση της ανεργίας και η αποτύπωση των στατιστικών στοιχείων είναι δύσκολη ή μπορεί να παρουσιάζονται αποκλίσεις στα αποτελέσματα των πηγών. Αυτό συμβαίνει γιατί μεγάλα τμήματα του πληθυσμού βρίσκονται σε ενδιάμεσες καταστάσεις μεταξύ εργασίας – ανενεργού πληθυσμού – ανεργίας.

1.2 ΟΡΙΣΜΟΙ

Πριν αρχίσουμε την ανάλυση του θέματός μας, θα ήταν χρήσιμο να δώσουμε τους ορισμούς για κάποιες από τις έννοιες που θα χρησιμοποιηθούν στη συνέχεια.

- **Εργατικό δυναμικό**, είναι το σύνολο των ατόμων τα οποία μπορούν και επιθυμούν να δουλέψουν.
- **Απασχολούμενοι**, είναι τα άτομα τα οποία εργάζονται.
- **Ανεργοί**, είναι τα άτομα τα οποία μπορούν και επιθυμούν να εργαστούν, αλλά δεν μπορούν να βρουν απασχόληση.

1. **Εποχιακή εργασία**: πολλές επιχειρήσεις παρουσιάζουν συστηματικές μεταβολές στη παραγωγική τους δραστηριότητα κατά τη διάρκεια του έτους. Οι μεταβολές της παραγωγής συνοδεύονται από αντίστοιχες μεταβολές της απασχόλησης εργατικού δυναμικού και συνεπώς από μεταβολές της ανεργίας. Αυτή η ανεργία ονομάζεται εποχιακή. Χαρακτηριστικό της εποχιακής ανεργίας είναι ότι επαναλαμβάνεται κάθε χρόνο και είναι προσωρινή και μικρής σχετικά διάρκειας.

2. Ανεργία τριβής: ανεργία τριβής είναι εκείνη η οποία οφείλεται στην αδυναμία της αγοράς εργασίας να απορροφήσει άμεσα ανέργους, παρότι υπάρχουν κενές θέσεις εργασίας, για τις οποίες οι άνεργοι έχουν τα απαραίτητα προσόντα και επαγγελματική εξειδίκευση. Η ανεργία τριβής οφείλεται στην αδυναμία των εργατών να εντοπίζουν αμέσως τις επιχειρήσεις με τις κενές θέσεις και στην αδυναμία των επιχειρήσεων να εντοπίζουν τους άνεργους εργάτες. Επίσης μπορεί να οφείλεται στη γεωγραφική απόσταση μεταξύ της περιοχής όπου υπάρχει ανεργία και αυτής όπου υπάρχουν κενές θέσεις εργασίας. Γενικότερα οφείλεται στην έλλειψη ενός αποτελεσματικού συστήματος πληροφοριών για ύπαρξη ανέργων και επιχειρήσεων με κενές θέσεις εργασίας.

3. Διαρθρωτική ανεργία: όταν σε μια οικονομία υπάρχουν άνεργοι και κενές θέσεις εργασίας αλλά οι άνεργοι δεν μπορούν να απασχοληθούν στις υπάρχουσες κενές θέσεις, επειδή υπάρχει αναντιστοιχία ανάμεσα στα προσόντα και την ειδίκευση των ανέργων και σ'αυτά που απαιτούνται για την κάλυψη των κενών θέσεων, η ανεργία αυτή ονομάζεται διαρθρωτική. Η διαρθρωτική ανεργία οφείλεται σε τεχνολογικές μεταβολές, οι οποίες δημιουργούν νέα επαγγέλματα και αχρηστεύουν άλλα σε αλλαγές στη διάρθρωση της ζήτησης, οι οποίες αυξάνουν τη ζήτηση ορισμένων προϊόντων και ταυτόχρονα μειώνουν την ζήτηση άλλων. Όπως είναι φανερό η διαρθρωτική ανεργία δημιουργείται από την δυσαναλογία προσφοράς και ζήτησης των διαφόρων ειδικοτήσεων. Η μείωση της απαιτεί επανεκπαίδευση των ανέργων ώστε να αποκτήσουν τις ειδικεύσεις

στις οποίες υπάρχει έλλειψη. Διαφορετικά, η διαρθρωτική ανεργία μπορεί να είναι μεγάλης διάρκειας.

4. Ανεργία ανεπαρκούς ζήτησης: Η ανεργία λόγω ανεπαρκούς ζήτησης είναι εκείνη που προέρχεται από την πτώση της οικονομικής δραστηριότητας στις φάσεις της καθόδου και της ύφεσης του οικονομικού κύκλου. Πρόκειται, δηλαδή για αδυναμία της συνολικής ζήτησης της οικονομίας να απορροφήσει τη συνολική προσφορά εργατικού δυναμικού.

1.3 ΑΙΤΙΑ ΑΝΕΡΓΙΑΣ

- **Δημογραφικές εξελίξεις.**

Για πολλούς, η ανεργία θεωρήθηκε ως το αποτέλεσμα έλευσης στην αγορά εργασίας ενός αυξημένου ενεργού πληθυσμού ηλικίας 15 έως 65 ετών. Η εξέλιξη αυτού του πληθυσμού εξαρτάται αφενός από τη φυσιολογική αύξηση του γενικού πληθυσμού και αφετέρου από το μεταναστευτικό κίνημα αλλά και από την επίδραση στην αγορά εργασίας της συμπεριφοράς ορισμένων κατηγοριών πληθυσμού: γυναίκες, νέοι, ηλικιωμένοι εργαζόμενοι.

Σε πολλές χώρες η πρόσθεση του αριθμού των νέο-εισερχομένων στην αγορά εργασίας και των μεταναστών δίνει άθροισμα μεγαλύτερο του αριθμού των ανέργων.

Το παράδειγμα της Μεγάλης Βρετανίας είναι πιο χαρακτηριστικό : στην περίοδο 1980-1984 έχουμε την μεγαλύτερη αύξηση της ανεργίας, ενώ η αύξηση του ενεργού πληθυσμού είναι μικρότερη.

- **Ποιοτικές μεταβολές στην προσφορά εργασίας .**

Η δυναμική των βιομηχανικών οικονομιών, τόσο σε περίοδο κρίσης όσο και σε περίοδο ανάκαμψης, ακολουθείται από συνεχή τροποποίηση των δομών της απασχόλησης: μεταβολές των εξειδικεύσεων από την επίδραση των τεχνολογικών αλλαγών, αναδιανομή κατά κλάδο λόγω του άνιστου ρυθμού ανάπτυξής τους, γεωγραφική αναδιανομή της οικονομικής δραστηριότητας μεταξύ περιοχών ή σε διεθνές επίπεδο.

- **Διεθνοποίηση, ανταγωνισμός, ελεύθερες ανταλλαγές.**

Παράλληλα, μερικές χώρες εκτός ΟΟΣΑ, κυρίως στη νοτιοανατολική Ασία, έγιναν σημαντικοί παραγωγοί και εξαγωγείς βιομηχανικών προϊόντων. Πολλοί αναλυτές, συνδέοντας τα παραπάνω δύο φαινόμενα, δέχονται ότι η αύξηση των εισαγωγών βιομηχανικών προϊόντων απ' αυτές τις χώρες, που παράγονται από εργαζόμενους μικρής εξειδίκευσης, δρα αρνητικά στη ζήτηση της συγκεκριμένης κατηγορίας εργαζομένων στο εσωτερικό των χωρών του οργανισμού. Παρόμοια, αυτή η εξέλιξη επιταχύνεται από την πρακτική επιχειρήσεων που εγκαταλείπουν τις χώρες του ΟΟΣΑ και εγκαθίστανται σε άλλες χώρες για να ωφεληθούν από το χαμηλό κόστος εργασίας.

Αυτό ακολουθείται από μαζική καταστροφή θέσεων εργασίας, - περίπου 10% των θέσεων εργασίας εξαφανίζεται κατ' έτος κατά τον ΟΟΣΑ – αντισταθμιζόμενη με δημιουργία, αντίστοιχων σε αριθμό, θέσεων εργασίας.

- **Τεχνολογία**

Από την εποχή της βιομηχανικής επανάστασης, οι συνέπειες της τεχνολογικής εξέλιξης και προόδου στην απασχόληση και την ανεργία αποτελούν κλασσικό σημείο διαμάχης. Συχνά, προλέγουν ότι το επόμενο

κύμα τεχνολογικών αλλαγών θα προκαλέσει μαζική ανεργία και μεγάλη πτώση των πραγματικών μισθών.

Όλα τα παραπάνω, παρά την λογική τους υπόσταση δεν μπόρεσαν να δώσουν πραγματικές εξηγήσεις για την αύξηση της ανεργίας. Όμως αποτελούν χρήσιμες προσεγγίσεις γιατί μπορούν να αποτελέσουν συστατικά στοιχεία στην ανάλυση και την υιοθέτηση συνολικής στρατηγικής και πολιτικής ενάντια στην ανεργία.¹

1.ΣΚΟΥΤΕΛΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ: *Ανεργία : Αίτια και Λύσεις*, Αθήνα 1996

2.ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Για να μπορέσουμε να κατανοήσουμε την κατάσταση της σύγχρονης γυναίκας στον ελληνικό χώρο εργασίας, θα ήταν σκόπιμο να δούμε πώς εξελίχθηκε αυτή μέσα στα χρόνια και πώς επηρεάστηκε από τις διεθνείς καταστάσεις και συγκυρίες. Θα δούμε δηλαδή πώς έγινε η μετάβαση από τη γυναίκα νοικοκυρά, που δεν νοούνταν να εργάζεται εκτός οικίας, στη γυναίκα εργαζόμενη και ακόμα στη γυναίκα καριέριστα. Η αναδρομή αυτή κρίνεται αναγκαία για να δοθεί χρονική συνέχεια στο φαινόμενο που θα μελετηθεί και να επισημανθούν οι παράγοντες που είχαν προσδιοριστικό χαρακτήρα για την διαμόρφωση της γυναικείας ανεργίας.

Στην αναδρομή αυτή δεν θα αναφερόμαστε στον όρο «ανεργία των γυναικών» γιατί ουσιαστικά αυτός ο όρος δεν υπήρχε. Για να μιλάμε για την ανεργία που πλήττει μια ομάδα θα πρέπει πρώτα να υφίσταται εργασία της συγκεκριμένης ομάδας, πράγμα που στις αρχές του 19^{ου} αιώνα δεν συνέβαινε. Στα χρόνια που ακολούθησαν και σύμφωνα με τον ορισμό του ανέργου, που προσδιορίζει τον άνεργο όχι μόνο από την έλλειψη εργασίας αλλά και από την επιθυμία του να εργαστεί, εξακολουθεί να μη μπορεί να γίνει λόγος για άνεργες γυναίκες, αφού εξαιτίας της γενικότερης νοοτροπίας της εποχής οι περισσότερες δε φαίνεται να θέλουν ή να τολμούν να θέλουν να εργαστούν. Ο όρος λοιπόν αυτός είναι αρκετά πρόσφατος .

2.1 Η ΕΡΓΑΣΙΑ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

ΑΠΟ ΤΟΝ 19^Ο ΑΙΩΝΑ

Στις αρχές του 19^ο αιώνα η οικονομία των περισσότερων και κυριότερων ευρωπαϊκών χωρών στηριζόταν σε μια ήπια μορφή

εκβιομηχάνισης, η οποία είχε επίκεντρο το σπίτι. Δεν ήταν δηλαδή συνδεδεμένη με την ύπαρξη βιοτεχνικών μονάδων ή εργοστασίων. Χαρακτηριστικό της γνώρισμα ήταν η ένταξη όλων των μελών της οικογένειας στην εργασία, που συνήθως σχετιζόταν με την υφαντουργία ή την νηματουργία. Οι δύο αυτοί κλάδοι ήταν και από τους πρώτους που εκβιομηχανίστηκαν. Στο σημείο αυτό η βιομηχανική παραγωγή εντείνεται με συνέπεια την ανάγκη για πολλά και φτηνά εργατικά χέρια. Η λύση βρέθηκε στην εργασία των γυναικών στα εργοστάσια. Αναφέρεται ότι ο αριθμός των απασχολούμενων γυναικών και παιδιών, που συνήθως καταγράφονται σε ενιαία κατηγορία αποτελεί συχνά μέχρι και το 75% του συνολικού αριθμού των απασχολούμενων στα εργοστάσια.¹ Γενικά όμως η δουλειά αποτελούσε μια προσωρινή κατάσταση για αυτές μέχρι να παντρευτούν και να κάνουν οικογένεια.

Εκτός από την υφαντουργία και την νηματουργία, οι γυναίκες δούλευαν επίσης στη χημική βιομηχανία και σε εργοστάσια παραγωγής υγρών ή εύπλαστων υλών και στη βιομηχανία τροφίμων, όπου ο αριθμός των σύνθετων στη χρήση τους μηχανών ήταν μικρός και όπου η διαδικασία επεξεργασίας του προϊόντος ήταν απλή. Αντίθετα, ο τομέας που περισσότερο από όλους αντιστάθηκε στην είσοδο των γυναικών ήταν αναμφισβήτητα η βιομηχανία του βιβλίου, σύμβολο του πολιτισμού και της αριστοκρατίας του πνεύματος, τα οποία κατείχαν οι άντρες.

Το πρώτο μισό του επόμενου αιώνα αρχίζει η «δεύτερη βιομηχανική επανάσταση», του πετρελαίου, του αυτοκινήτου, του αεροπλάνου κ.τ.λ., ενώ παράλληλα κάνει την εμφάνισή του ο τριτογενής τομέας. Η υφαντουργία δεσπόζει ακόμα και οι γυναίκες αποτελούν τα $\frac{3}{4}$ του δυναμικού της στη παραγωγή υφασμάτων και στη ραφή ενδυμάτων.

Γενικότερα, ο γυναικείος ενεργός πληθυσμός κατανεμόταν ως εξής: 35% δούλευαν στο σπίτι, 17% δούλευαν ως υπηρέτριες και 8% ως υπάλληλοι.

Λίγο πριν τον Α' Παγκόσμιο πόλεμο οι γυναίκες αρχίζουν να εισχωρούν και σε άλλα επαγγέλματα και έτσι έχουμε τις πρώτες δασκάλες, νοσοκόμες, αρχιτέκτονες, δικηγόρους κ.α. Σε μερικούς τομείς η συμμετοχή τους ήταν τόσο μεγάλη ώστε να αρχίσουν να θεωρούνται «γυναικεία επαγγέλματα». Τέτοια είναι της δακτυλογράφου, υπάλληλου τηλεπικοινωνιών και ταχυδρομείου κ.α. Παρ'όλα αυτά οι μισθοί των γυναικών ήταν πάντα πολύ χαμηλότεροι από τους αντίστοιχους των αντρών.

Το σκηνικό αλλάζει πολύ κατά την διάρκεια του Α Παγκόσμιου Πολέμου όπου οι γυναίκες αντικατέστησαν τους άντρες που είχαν επιστρατευθεί. Τα ποσοστά του ενεργού γυναικείου πληθυσμού έφτασαν στα ύψη (42%) και σε αυτά δε συμπεριλαμβάνονται οι αγρότισσες, οι οποίες επίσης αντικατέστησαν, σε μεγάλη κιάλας αναλογία, τους άντρες. Συγκεκριμένα εισέρχονται στο τομέα της μεταλλουργίας, της πολεμικής βιομηχανίας και της κατασκευής αυτοκινήτων. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της Citroen στην οποία οι γυναίκες αποτελούσαν το 60% του εργατικού δυναμικού! Με την υπομονή, την σημασία στη λεπτομέρεια και την ευκινησία των δακτύλων καθιλώθηκαν μπροστά από μια μηχανή κάνοντας πάντα την ίδια κίνηση. Υπό αυτήν την έννοια μπορούμε να πούμε ότι οι γυναίκες ήταν οι πρώτοι ανειδίκευτοι εργάτες στην ιστορία της βιομηχανίας.² Τέλος, η ψαλίδα ανάμεσα στους αντρικούς και τους γυναικείους μισθούς μειώθηκε πολύ και από τότε άρχισε να κλείνει όλο και περισσότερο.

Κατά την μεταπολεμική περίοδο, παρά την τάση που υπήρχε να επανέλθει ο ρόλος της γυναίκας στα πρότυπα της αρχής του αιώνα, τις βλέπουμε να προωθούνται εργασιακά, αν όχι σε όλους τους τομείς, πάντως σίγουρα στους πιο καινούργιους, όπως τα μεγάλα εργοστάσια μηχανικών κατασκευών, στον τριτογενή τομέα των υπηρεσιών και τους υπάλληλους. Οι παραδοσιακοί τομείς της γυναικείας εργασίας, όπως η ραπτική, η εργασία στο σπίτι και σε μικρότερο βαθμό οι έμμισθες οικιακές υπηρεσίες υποχωρούν σημαντικά. Η μοδίστρα και η υπηρέτρια τείνουν να εξαφανιστούν. Αντίθετα, η εργάτρια έχοντας πια οριστικά εγκλιματιστεί στη μεγάλη βιομηχανία, κάνει όλο και περισσότερο αισθητή την παρουσία της εκεί. Τέλος, ο αριθμός των γυναικών υπαλλήλων θα σημειώσει σημαντική άνοδο κατά τη μεσοπολεμική περίοδο. Από το 1906 ως το 1921 το ποσοστό των γυναικών υπαλλήλων στο σύνολο των εργαζομένων γυναικών διπλασιάστηκε (από 7,9% περνάει στο 18,4%) το 1931 ο αριθμός τους έχει φτάσει το ένα εκατομμύριο (200.000 περισσότερες από το 1921). Θα αυξηθεί επίσης ο αριθμός των γυναικών που δούλευαν στα γραφεία των εργοστασίων (17.000 το 1906, 130.000 το 1931), στις τράπεζες, στα υπουργεία, στις υπηρεσίες των ταχυδρομείων και των τηλεφώνων κ.λ.π., καθώς και ως δακτυλογράφοι και γραμματείς.³

Τα χρόνια που ακολουθούν η αύξηση του γυναικείου ενεργού πληθυσμού στην Ευρώπη συνεχίζεται με υψηλό ρυθμό. Η άνοδος του συνολικού ποσοστού γυναικείας δραστηριότητας εκφράζει αυτή την τάση (το 1970 ήταν 27,7%). Ιδίως ο δημόσιος τομέας απορρόφησε μεγάλο αριθμό γυναικών. Όμως παρά την πρόσφατη πρόσβαση τους σε επαγγέλματα που θεωρούνταν παραδοσιακά αντρικά, η συγκέντρωση των γυναικών σε συγκεκριμένους μόνο τομείς δραστηριότητας είναι ακόμα σαφής. Στις υπηρεσίες απασχολούνται με την ίδια αναλογία τα δύο φύλα

ενώ οι γυναίκες αντιπροσωπεύουν μόλις το $\frac{1}{4}$ των μισθωτών της βιομηχανίας. Εξακολούθησαν να εγκαθίστανται στην αγορά εργασίας αλλά καταλαμβάνουν συνήθως δευτερεύουσες θέσεις απασχόλησης στους τομείς των υπηρεσιών, ενώ η πρόσβασή τους σε ανώτερες θέσεις που προσφέρουν καλύτερες αποδοχές και δυνατότητες προώθησης ήταν και παραμένει χαμηλή.

-
1. Michelle Perle : *Η εργασία των γυναικών στην Ευρώπη , 19^{ος}-20^{ος} αιώνας , Αθήνα 1988.*
 2. Michelle Perle : *Η εργασία των γυναικών στην Ευρώπη , 19^{ος}-20^{ος} αιώνας , Αθήνα 1988.*
 3. Ίρις Αυδή -Καλκάνη : *Φεμινισμός και εργασία στην Ελλάδα σήμερα , Αθήνα 1989*

2.2 Η ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Μετά τη σύσταση του νέου Ελληνικού κράτους

Μετά τη σύσταση του νέου Ελληνικού κράτους, η οικονομία διατηρεί τον αγροτικό της χαρακτήρα για αρκετά χρόνια. Ο πληθυσμός της είναι μοιρασμένος στις επαρχιακές περιοχές και δεν υπάρχουν μεγάλα αστικά κέντρα (ενδεικτικά αναφέρουμε ότι το 1889 ο αριθμός των πόλεων που είχαν πληθυσμό 10.000-20.000 κατοίκους, ήταν μόλις δύο). Η οργάνωση της γεωργικής παραγωγής στηριζόταν κυρίως στη δραστηριότητα των μικρών οικογενειακών μονάδων με την συμμετοχή όλων των μελών της οικογένειας, στον μικρό κλήρο και στη χαμηλά ή ανύπαρκτη εκμηχάνιση. Η βιομηχανική και η βιοτεχνική δραστηριότητα ήταν ακόμα σε πολύ πρώιμα στάδια. Σε όλη τη χώρα λειτουργούσαν μόνο 22 ατμοκίνητα εργοστάσια το 1867 τα οποία απασχολούσαν ένα πολύ μικρό μέρος του εργατικού δυναμικού. Ένας άλλος τομέας που απασχολούσε μεγάλο αριθμό εργαζομένων ήταν το εμπόριο. Για την ακρίβεια η δραστηριότητα αυτή είχε το μεγαλύτερο ποσοστό απασχολούμενων σε σχέση με τις υπόλοιπες του τριτογενή τομέα.

Το 1922 η κατάσταση αρχίζει να διαφοροποιείται με τον καθορισμό των μόνιμων πλέον γεωγραφικών συνόρων της χώρας (με εξαίρεση τα Δωδεκάνησα). Οι πιο σημαντικές αλλαγές αυτής της περιόδου όσον αφορά στις εξελίξεις στο χώρο της εργασίας, έγιναν στον τομέα της βιομηχανίας, ο οποίος σημείωσε αξιόλογη ανάπτυξη και έχουμε την δημιουργία αστικών κέντρων στα οποία δραστηριοποιούνταν μικρές μονάδες χαμηλής παραγωγικότητας. Αυτή η αλλαγή δεν σημαίνει βέβαια ότι η Ελλάδα έγινε

βιομηχανική χώρα. Η οικογενειακή επιχείρηση παραμένει, για μεγάλο διάστημα, ο πυρήνας της βιομηχανίας.

Η περίοδος που ακολούθησε μετά την Μικρασιατική καταστροφή εντατικοποίησε τις τάσεις που ευνοούσαν την βιομηχανική ανάπτυξη και διαμόρφωση της ιδιάζουσας διάθρωσής της: λιγαστές μεγάλες, σχεδόν μονοπωλιακές επιχειρήσεις με σύγχρονη παραγωγική διαδικασία μέσα σε μια πληθώρα μικρών οικογενειακών μονάδων με χαμηλή παραγωγικότητα που κινούνταν στα όρια της επιβίωσης.

Ο δεύτερος Παγκόσμιος πόλεμος και ο εμφύλιος που τον ακολούθησε επέφεραν μια μακροχρόνια στασιμότητα στην οικονομική εξέλιξη της χώρας καθώς και καταστροφές στον υλικό πλούτο της. Μετά τον πόλεμο ένας μεγάλος όγκος κεφαλαίων, από το εξωτερικό, διοχετεύτηκε στη ναυτιλία, στον τουρισμό, στις υπηρεσίες και λιγότερο στη βιομηχανία. Ο τριτογενής τομέας, ήδη υπερανεπτυγμένος για το στάδιο ανάπτυξης της χώρας, συνέχισε να διογκώνεται και να γίνεται πόλος έλξης του πληθυσμού στα αστικά κέντρα.

Όσον αφορά την γυναικεία απασχόληση τη περίοδο που εξετάζουμε μπορούμε να πούμε ότι καθορίστηκε από τον ιδιαίτερο αγροτικό χαρακτήρα της ελληνικής οικονομίας για μακρότατο χρονικό διάστημα. Σ' αυτό συνέβαλε και το γεγονός ότι η τεχνολογική πρόοδος δεν είχε κάνει ακόμα αισθητή την παρουσία της στην αγροτική παραγωγική διαδικασία που ήταν εντάσεως εργασίας. Το μεγαλύτερο μέρος των γυναικών στην ύπαιθρο απασχολούνταν στην οικογενειακή εκμετάλλευση. Οι απογραφές του οικονομικά ενεργού πληθυσμού της εποχής εκείνης τις αγνοούν τελείως γιατί μέχρι το 1907, όταν αρχίζει η κατά φύλο ταξινόμηση, και μετά, ο αριθμός των οικονομικά ενεργών γυναικών παρουσιάζεται πολύ

μειωμένος. Αναφέρεται ότι στη γεωργία απασχολούνταν 252.360 άντρες και μόλις 5.172 γυναίκες. Η εργασία βέβαια αυτή των γυναικών ήταν «βοηθητική» δηλαδή άμισθη.¹

Από το 1961 ως το 1971 παρατηρείται μια σημαντική αύξηση 11,7% στον γυναικείο οικονομικά ενεργό πληθυσμό των αστικών περιοχών. Το αντίστοιχο ποσοστό για τους άντρες ήταν 9,5%. Γενικά τα χρόνια αυτά βλέπουμε μια αύξηση της συμμετοχής της γυναίκας σε μικρές και μεγάλες επιχειρήσεις στον δημόσιο και στον ιδιωτικό τομέα και στο κλάδο των υπηρεσιών (τράπεζες, ασφάλειες, κ.τ.λ.)

Εντυπωσιακός είναι ο αριθμός των γυναικών που εργάζονται για δικό τους λογαριασμό : 133.430 το 1971 ή το 14,7% του συνόλου των οικονομικά ενεργών γυναικών. Ένα σημαντικό ποσοστό αυτών των γυναικών (22,6% το 1971) απασχολούνταν στη βιομηχανία – βιοτεχνία, ενώ ένα επίσης σημαντικό ποσοστό (23%) άνηκε στο κλάδο των υπηρεσιών.

Ο μοναδικός κλάδος στον οποίο η αύξηση της συμμετοχής των γυναικών είναι ελάχιστη, είναι ο κλάδος της βιομηχανίας. Γενικά στην Ελλάδα δεν υπήρξε ποτέ μια βιομηχανική έκρηξη παρόμοια με άλλες χώρες της Ευρώπης, που να απαιτεί μια μεγάλη μάζα διαθέσιμης εργατικής δύναμης. Η εργασία των γυναικών στη βιομηχανία ήταν βοηθητική και αρκετά χαμηλόμισθη. Μετά τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο η συμμετοχή αυτή αυξάνεται κυρίως στις βιομηχανίες χαρτιού και καπνού.

Το καθεστώς της ανισότητας εξακολουθούσε να διατηρείται μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του '70. Οι διακρίσεις φύλου ήταν μέχρι τότε γενικά αποδεκτές και θεωρούνταν αυτονόητες. Έντονα ανασταλτικός παράγοντας

για την προώθηση της ισότητας σε κάθε επίπεδο της κοινωνικής ζωής ήταν το χρονικό διάστημα 1967-1974.

Η μεγάλη αλλαγή για τις γυναίκες του τόπου μας έρχεται στα 1975, αμέσως μετά την πτώση της δικτατορίας. Είναι η εποχή που, ενώ η κοινωνία εξακολουθεί στην ουσία να είναι συντηρητική και ενώ διατηρείται το κοινωνικοοικονομικό σύστημα που ίσχυε και πριν από την εγκαθίδρυση του δικτατορικού καθεστώτος, η χώρα μας, για λόγους «εναρμόνισης» με τον ευρωπαϊκό χώρο και με την προοπτική της εισόδου της στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα (ΕΟΚ), προσαρμόζεται αργά με την ισότητα των φύλων.

Φτάνοντας στην εξεταζόμενη περίοδο (δεκαετία '80 και έπειτα), θα αναφερθούμε πιο διεξοδικά στο θέμα της ανεργίας και της απασχόλησης των γυναικών. Αυτή την περίοδο, η στατιστική πληροφόρηση είναι αρκετά πλήρης. Έτσι θα αναφερόμαστε και θα σχολιάζουμε την εξέλιξη του θέματος με βάση τα αντίστοιχα στατιστικά στοιχεία και τους πίνακες. Πριν όμως, θα ήταν ενδιαφέρον να δούμε το θεσμικό πλαίσιο που αφορά στην γυναικεία απασχόληση.

1.Ξανθή Πετρινώτη – Κώνστα : *Οι προσδιοριστικοί παράγοντες της γυναικείας συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό στην Ελλάδα*

3. ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Από το 1980 έχουν πραγματοποιηθεί σημαντικές νομοθετικές και θεσμικές αλλαγές για τη διασφάλιση της ισότητας αντρών και γυναικών και την εξάλειψη όλων των μορφών διάκρισης κατά των γυναικών, όπως η τροποποίηση και αναθεώρηση του Οικογενειακού Δικαίου και η εισαγωγή νέων νόμων σχετικά με την εξάλειψη των διακρίσεων στη πρόσβαση των γυναικών στην εκπαίδευση, στην επαγγελματική κατάρτιση, στην απασχόληση και στις εργασιακές σχέσεις.

Το νομοθετικό πλαίσιο που υπάρχει σήμερα στην Ελλάδα θεωρείται ένα από τα πιο προωθημένα. Η ελληνική νομοθεσία έχει εναρμονιστεί με πολλές συμβάσεις διεθνών οργανισμών και με οδηγίες, συστάσεις και ψηφίσματα της Ευρωπαϊκής Ένωσης μεταξύ των οποίων είναι και τα εξής:

Η Διεθνής Σύμβαση του ΟΗΕ για την εξάλειψη όλων των μορφών διάκρισης κατά των γυναικών (CEDAW), που υπογράφηκε από την Ελλάδα στις 2 Μαρτίου 1982.

Με το Νόμο 1423/84 επικυρώνεται η 122^η Διεθνής Σύμβαση Εργασίας για την πολιτική της απασχόλησης σύμφωνα με την οποία παίρνονται μέτρα για την αντιμετώπιση της ανεργίας και της υποαπασχόλησης, τα οποία πρέπει να εξασφαλίζουν εργασία για όσους το επιθυμούν ανεξάρτητα από το φύλο, φυλή, θρησκεία.

Η Συνθήκη της Ρώμης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, η οποία αναφέρει ότι «κάθε κράτος μέλος εξασφαλίζει την εφαρμογή της αρχής της ισότητας των αμοιβών για όμοια εργασία μεταξύ εργαζομένων αντρών και γυναικών».

Οδηγία 76/207 του 1976 με την οποία εξασφαλίζεται η εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης αντρών και γυναικών, όσον αφορά την

πρόσβαση σε απασχόληση, την επαγγελματική εκπαίδευση και προώθηση και τις συνθήκες εργασίας.

Με το Νόμο 1414/84 για την εφαρμογή της ισότητας των δύο φύλων στο τομέα των εργασιακών σχέσεων και σε εναρμόνιση με τις 75/117 και 76/207 οδηγίες της ΕΟΚ προβλέπονται:

Η εξάλειψη κάθε μορφής διάκρισης, άμεσης ή έμμεσης, στις εργασιακές σχέσεις, που βασίζεται στο φύλο.

Η δυνατότητα πρόσβασης στην απασχόληση με ίδιες προϋποθέσεις για άντρες και γυναίκες.

Η ίση αμοιβή για ίσης αξίας εργασία.

Ίδιος επαγγελματικός προσανατολισμός για αγόρια και κορίτσια.

Ρυθμίζεται το όριο ηλικίας εισόδου στο επάγγελμα ενιαία και για τα δύο φύλα.

Επίσης το Ελληνικό Συνταγματικό Δίκαιο του 1975 κατοχυρώνει την αρχή της ισότητας μεταξύ αντρών και γυναικών. Πέρα από τις συνταγματικές γενικές διατάξεις, υπάρχουν στο Σύνταγμα και άλλες, που αναφέρονται σε ειδικούς τομείς. Τέλος με λοιπούς Νόμους ορίζονται διευκολύνσεις για τις γυναίκες, όπως η αύξηση της άδειας μητρότητας, επιδόματα τοκετού και λοχείας, απαγόρευση της απόλυσης εγκύου κ.ά.

Λόγω της διατήρησης της ανεργίας των γυναικών σε υψηλά επίπεδα, μερικοί από τους παραπάνω νόμους τροποποιήθηκαν, ή σε αυτούς προστέθηκαν νέοι για την αποτελεσματικότερη ένταξη και παραμονή των γυναικών στο εργατικό δυναμικό

1 . Εθνική Έκθεση της Ελλάδος : 1984-1994

4. ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΛΥΣΗ

4.1 1981-1991

4.1.1 Μεταβολή στην κατάσταση απασχόλησης των γυναικών

Τη δεκαετία 1981-1991 τα βασικότερα στοιχεία μεταβολής της απασχόλησης των γυναικών είναι:

- Η αύξηση της συμμετοχής των γυναικών στο εργατικό δυναμικό.
- Η αύξηση των γυναικών στην απασχόληση.
- Η μεγάλη αύξηση της ανεργίας των γυναικών.
- Η όλο μεγαλύτερη συμμετοχή των γυναικών στον τριτογενή τομέα και η μείωση της απασχόλησης στη γεωργία.
- Η βελτίωση του επιπέδου εκπαίδευσης των οικονομικά ενεργών γυναικών.
- Η αύξηση της απασχόλησης των γυναικών σε όλες τις επαγγελματικές κατηγορίες με ρυθμούς ταχύτερους από αυτούς των αντρών, ιδιαίτερα σε αυτή των επιστημόνων – ελευθέρων επαγγελματιών.

Η θέση των γυναικών στην αγορά εργασίας παρουσιάζεται ποσοτικά βελτιωμένη τη δεκαετία 1981 – 1991. Παρά την ποσοτική αύξηση στο εργατικό δυναμικό και την ποιοτική άνοδο των τυπικών προσόντων των εργαζομένων γυναικών, δεν παρατηρείται μεταβολή στην αναλογία των γυναικών διευθυνόντων και ανωτέρων διοικητικών στελεχών. Επίσης οι αποδοχές των γυναικών είναι σημαντικά χαμηλότερες των αντρών σε όλους τους κλάδους. Το στοιχείο του κατά φύλο καταμερισμού της αγοράς

εργασίας καθώς και των οικογενειακών υποχρεώσεων φαίνεται ότι παίζει καθοριστικό ρόλο στη διαδικασία ένταξης και εξέλιξης των γυναικών στην αγορά εργασίας.

Η αυξημένη συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας θεωρείται ως κύριος παράγοντας διαρθρωτικής αλλαγής των κοινωνικοοικονομικών συστημάτων.

Στη χώρα μας η συνολική απόλυτη αύξηση του εργατικού δυναμικού και της απασχόλησης τη περίοδο 1981 – 1991 αποτελεί αύξηση των γυναικών στους αντίστοιχους δείκτες.

Η γυναικεία απασχόληση αυξήθηκε κατά 11,2% ενώ αυτή των αντρών μειώθηκε κατά 11.500 θέσεις περίπου την περίοδο 1981 – 1991. Την ίδια περίοδο δημιουργήθηκαν 257.000 νέες θέσεις εργασίας γυναικών στη γεωργία. Η απόλυτη μεταβολή στις νέες θέσεις απασχόλησης τη περίοδο αυτή είναι 120.000 περίπου και αποτελεί κατά 100% αύξηση της απασχόλησης των γυναικών.¹

Ας δούμε όμως την κατάσταση πιο αναλυτικά.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού 1991 ο πληθυσμός της χώρας από 15 ετών και άνω είναι 8.142.500 άτομα περίπου. Οι γυναίκες αποτελούν το 52,1% του πληθυσμού και οι άντρες το 47,9%.

Τα μεγέθη της απασχόλησης κατά φύλο, ηλικιακές ομάδες και κατάσταση απασχόλησης για τα έτη 1981, 1985 και 1991 παρουσιάζονται στο Πίνακα 1:

Πίνακας 1. Κατανομή πληθυσμού 15 ετών και άνω κατά κατάσταση απασχόλησης και φύλο

Απόλυτη μεταβολή								
	1981		1985		1991		1981-1991	
	Άντρες	Γυναίκες	Άντρες	Γυναίκες	Άντρες	Γυναίκες	Άντρες	Γυναίκες
Εργατικό δυναμικό	68,1	31,9	64,6	35,4	64,3	35,7	1,1	20,3
Απασχολούμενοι	68,7	31,3	66,1	33,9	66,3	33,7	-0,5	11,2
Ανεργοί	55,1	44,9	46,7	53,3	40,1	59,9	46,5	170,9
Μη ενεργός πληθυσμός	26,3	73,7	29,2	70,8	33,3	66,7	43,9	5,8
Ποσοστιαία μεταβολή								
	1981		1985		1991		1981-1991	
	Άντρες	Γυναίκες	Άντρες	Γυναίκες	Άντρες	Γυναίκες	Άντρες	Γυναίκες
Ποσοστό συμμετοχής	72,3	30,3	70,1	34,7	64,7	33,1	-7,6	2,8
Ανεργία	3,3	5,7	5,6	11,7	4,7	12,8	1,5	7,1

Πηγή : Ε.Σ.Υ.Ε. ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ

Όπως βλέπουμε στον παραπάνω πίνακα το 1991 οι γυναίκες αποτελούν 35,7% του το εργατικού δυναμικού και το 33,7% των απασχολούμενων. Παρά την αύξηση της γυναικείας απασχόλησης κατά 11,2% την περίοδο 1981 – 1991 η ανεργία των γυναικών αυξήθηκε κατά 7,1% . Η απόλυτη αύξηση των ανέργων γυναικών είναι 170,9% δηλαδή περίπου τριπλασιασμός τους. Οι γυναίκες αποτελούν το 60% του συνόλου των ανέργων και το 68,4% των ανέργων μακράς διάρκειας. Το 53% των ανέργων γυναικών είναι άνεργες μακράς διάρκειας.

Το 57,9% των ανέργων γυναικών το 1991 ζητάει για πρώτη φορά εργασία (νέες άνεργες). Το 41.75% των νέων ανέργων γυναικών ανήκει στην ηλικιακή ομάδα των 20 με 24 ετών όπως παρουσιάζεται στον Πίνακα 2

Πίνακας 2. «Νέοι» άνεργοι κατά φύλο και ομάδες ηλικιών

	Σύνολο	14 ετών	15-19	20-24	25-29	30-44	45-64	65+
Άντρες	100	2,56	21,05	47,50	21,05	7,56	0,27	0,00
Γυναίκες	100	0,41	21,18	41,75	16,30	16,92	3,44	0,00

Πηγή : Ε.Σ.Υ.Ε. ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ

Το μεγαλύτερο ποσοστό ανεργίας των γυναικών το 1981 παρουσιάζεται στις λοιπές αστικές περιοχές που συγκεντρώνουν περίπου το 1/6 του γυναικείου εργατικού δυναμικού. Στις περιοχές αυτές η ανεργία των γυναικών αυξήθηκε περίπου 10 ποσοστιαίες μονάδες την περίοδο 1981 –1991. Η κατανομή του γυναικείου εργατικού δυναμικού κατά περιοχές και η ανεργία στη κάθε περιοχή την ίδια περίοδο φαίνεται στον ακόλουθο Πίνακα 3.

Πίνακας 3.				
ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΓΥΝΑΙΚΕΙΟΥ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ ΚΑΤΑ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΚΑΙ ΑΝΕΡΓΙΑ ΣΤΗΝ ΚΑΘΕ ΠΕΡΙΟΧΗ 1981, 1991				
	1981		1991	
	Εργατικό δυναμικό	Ανεργία κατά περιοχή	Εργατικό δυναμικό	Ανεργία κατά περιοχή
Σύνολο	100		100	
Περιφέρεια πρωτεύουσας	29	10	35,3	16,4
Πολ. Θεσσαλονίκης Συγκρ.	6,2	13,3	8,6	12,7
Λοιπές αστικές περιοχές	14,5	7,6	18,9	17,2
Ημιαστικές περιοχές	9,5	4,4	9,8	11,1
Αγροτικές περιοχές	40,8	1,1	27,4	5,9

Πηγή : Ε.Σ.Υ.Ε. ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ 1991

Ο μεγαλύτερος όμως ρυθμός μεταβολής της ανεργίας των γυναικών μεταξύ των ετών 1981-1991, παρουσιάζεται κατά σειρά στις αγροτικές περιοχές, τις ημιαστικές, τις λοιπές αστικές και την περιφέρεια της πρωτεύουσας. Επίσης παρατηρείται μεγάλη μετακίνηση του γυναικείου εργατικού δυναμικού από τις αγροτικές περιοχές στις αστικές και κυρίως στην περιοχή της πρωτεύουσας.

4.1.2. Μεταβολές στην κλαδική σύνθεση της απασχόλησης των γυναικών

Οι κλάδοι στους οποίους είναι κατανεμημένοι οι άντρες και οι γυναίκες φαίνονται στον Πίνακα 4.

Πίνακας 4.			
ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ ΚΑΤΑ ΜΟΝΟΨΗΦΙΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΦΥΛΟ 1991			
	Άντρες	Γυναίκες	%
Γεωργία	59,4	40,6	22,2
Ορυχεία	91,8	8,2	0,5
Βιομηχανία, βιοτεχνία	70,3	29,7	19,2
Ηλεκτρισμός, φωτ., ύδρευση	86,9	13,1	1,1
Οικοδομήσεις, Δημ. Έργα	98,8	1,2	6,7
Εμπόριο, εστ/ρια, ξεν/για	62,3	37,7	18,2
Μεταφορές, επικοινωνίες	89,2	10,8	6,9
Τράπεζες	60,3	39,7	5,3
Λοιπές επιχειρήσεις	54,1	45,9	19,9

Πηγή : Ε.Σ.Υ.Ε. ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ 1991

Οι γυναίκες απασχολούνται συνολικά κατά 26,8% στο πρωτογενή τομέα, κατά 17,6% στο δευτερογενή τομέα και κατά 55,6% στον τριτογενή τομέα. Στη γεωργία δουλεύει ακόμα το μεγαλύτερο μέρος των απασχολούμενων με ποσοστό 22,2% και συγκριτικά με τους άλλους κλάδους η συμμετοχή των γυναικών είναι αρκετά υψηλή (40,6%). Το ίδιο υψηλή συμβαίνει να είναι και με τον κλάδο που έπεται, που περιλαμβάνει τις λοιπές υπηρεσίες με τις γυναίκες να αποτελούν το 45,9%. Αντίθετα στον τρίτο τομέα που είναι η βιομηχανία και η βιοτεχνία η απόκλιση του ποσοστού συμμετοχής των δύο φύλων είναι πολύ μεγάλη. Οι γυναίκες είναι περισσότερο προσανατολισμένες προς την γεωργία, τις διάφορες υπηρεσίες και το εμπόριο.

Από τον Πίνακα 5 βλέπουμε ότι από τις γυναίκες που απασχολούνται στην γεωργία , κτηνοτροφία κ.τ.λ. το 68,3% έχουν απολυτήριο δημοτικού και το αμέσως επόμενο ποσοστό 18,2% έχει παρακολουθήσει μερικές τάξεις του δημοτικού. Από τις γυναίκες που δουλεύουν στα ορυχεία και στη βιομηχανία-βιοτεχνία το μεγαλύτερο ποσοστό κι εδώ έχει απολυτήριο δημοτικού (45,4% και 50,2%) . Ως επί τω πλείστον δηλαδή στον πρωτογενή τομέα συμμετέχουν γυναίκες με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο. Στους κλάδους που περιλαμβάνουν τον ηλεκτρισμό, φωταέριο κ.τ.λ., οικοδομήσεις κ.τ.λ. ,εμπόριο κ.τ.λ. και στις μεταφορές απασχολούνται περισσότερο γυναίκες με απολυτήριο μέσης εκπαίδευσης , με αυτές με απολυτήριο δημοτικού να έπονται στους περισσότερους από αυτούς. Στις τράπεζες ,τα διάφορα οικονομικά ιδρύματα και στις υπηρεσίες συγκεντρώνονται κυρίως γυναίκες με απολυτήριο μέσης εκπαίδευσης και κάτοχοι πτυχίων Ανώτατων Σχολών .

Πίνακας 5.

ΚΛΑΔΙΚΗ ΣΥΝΘΕΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ , 1991										
	Σύνολο	Έχουν μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών	Πτυχιούχοι Ανωτάτων Σχολών	Φοίτησαν ή φοιτούν σε Ανώτατες Σχολές	Πτυχιούχοι Αν. Τεχν. Επαγ. Σχολών	Έχουν απολυτήριο Μέσης Εκπαίδευσης	Έχουν ενδεικτικό Γ' Τάξεως Σχολ. Μέσης Εκπαίδευσης	Απολυτήριο Δημοτικού	Ενδεικτικό μιας τάξης Δημοτικού	Δεν πήγαν καθόλου Σχολείο
Γεωργία, Κτηνοτροφία, Δάση, θήρα, Αλιεία	100,00	0,00	0,18	0,00	0,11	2,96	2,79	68,34	18,19	7,44
Ορυχεία (Μεταλλεία, Λατομεία, Αλυκές)	100,00	0,00	13,61	0,00	9,11	22,72	4,56	45,44	4,56	0,00
Βιομηχανία, βιοτεχνία	100,00	0,07	3,36	0,31	3,57	26,09	11,64	50,17	3,88	0,90
Ηλεκτρισμός, φωταέριο, ατμός, ύδρευση	100,00	0,00	14,92	1,50	7,46	62,69	1,50	10,46	1,50	0,00
Οικοδομήσεις, Δημόσια έργα	100,00	0,00	17,51	0,00	15,01	32,52	12,50	22,49	0,00	0,00
Εμπόριο, εστιατόρια, ξενοδοχεία	100,00	0,14	5,63	0,55	4,10	39,18	9,91	35,45	4,07	0,95
Μεταφορές, αποθηκείσεις, επικοινωνίες	100,00	0,79	10,58	1,85	7,94	62,17	3,44	11,38	1,32	0,53
Τράπεζες και λοιπά οικονομικά ιδρύματα	100,00	1,60	35,71	1,88	9,30	44,08	2,07	4,14	1,13	0,09
Λοιπές υπηρεσίες	100,00	1,28	35,98	0,89	11,82	27,24	4,46	15,18	2,35	0,78
Σύνολο	100,00	0,50	14,01	0,57	5,48	24,95	6,17	38,67	7,08	2,56

Πηγή : Ε.Σ.Υ.Ε. ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ 1991

4.1.3 Μεταβολές στην απασχόληση κατά ευρύτερη επαγγελματική κατηγορία

Στο πίνακα 6 φαίνονται οι μεταβολές της γυναικείας απασχόλησης κατά επαγγελματική ομάδα τη περίοδο 1983-1990.

Πίνακας 6.

Μεταβολές της γυναικείας απασχόλησης κατά ευρύτερη επαγγελματική κατηγορία, 1983-1990		
	83-90	87-90
Προσωπικό επιστημόνων, τεχνικών, ελευθέρων	7%	3%
Διευθυντές και διοικητικά στελέχη	-0,5%	-0,5%
Διοικητικό προσωπικό	4,8%	3%
Εμπορικό προσωπικό και πωλητές	4,5%	2,2%
Εργαζόμενες στις υπηρεσίες	2%	0,8%
Αγρότες, κτηνοτρόφοι, ιχθυοκαλλιεργητές	-5,5%	-3%
Τεχνίτες, χειρωνακτικές, οδηγοί μηχανημάτων	2%	1,2%

EUROSTAT σύμφωνα με τον καταχωρισμό επαγγελμάτων CITP και πίνακες ΕΣΥΕ 1991.

Στον Πίνακα 7 φαίνεται η κατανομή των γυναικών κατά ευρύτερη επαγγελματική κατηγορία. Όπως βλέπουμε το μεγαλύτερο ποσοστό, 35,33%, των απασχολούμενων γυναικών το 1987 συγκεντρώνεται στη γεωργία, την κτηνοτροφία κ.τ.λ. και ακολουθεί η κατηγορία των τεχνιτών, χειρωνακτών κ.τ.λ. με ποσοστό 14,1%. Το 1991 έχουμε αλλαγή της κατάστασης με τις απασχολούμενες στην γεωργία, την κτηνοτροφία κ.τ.λ. που αποτελούν το 26,65% να υπερτερούν έναντι των άλλων κατηγοριών να έπονται όμως οι υπάλληλοι γραφείου – διοικητικό προσωπικό και το προσωπικό επιστημόνων, τεχνιτών, ελεύθερων επαγγελματιών

Από τη σύγκριση της συμμετοχής των δύο φύλων στα διάφορα επαγγέλματα παρατηρούμε ότι τα ποσοστά των γυναικών είναι

χαμηλότερα από αυτά των αντρών. Ιδιαίτερα σε διευθυντικές και διοικητικές θέσεις οι γυναίκες έχουν ελάχιστη συμμετοχή (12,5% και 13,2% το 1987 και 1991 αντίστοιχα) σε σχέση με τους άντρες.

Πίνακας 7 .

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΚΑΤΑ ΕΥΡΥΤΕΡΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ				
	Κατανομή απασχολούμενων γυναικών κατά ευρύτερη επαγγελματική κατηγορία		Ποσοστό συμμετοχής γυναικών στις ευρύτερες επαγγελματικές κατηγορίες	
	1987	1991	1987	1991
Προσωπικό επιστημόνων, τεχνικών, ελευθέρων επαγγελματιών	13,39	16,63	39,45	43,48
Διευθυντές και διοικητικά στελέχη	0,73	0,65	12,52	13,21
Διοικητικό προσωπικό	13,98	17,13	49,94	49,34
Εμπορικό προσωπικό και πωλητές	10,92	13,06	35,61	36,80
Εργαζόμενες στις υπηρεσίες	11,45	11,42	42,36	41,80
Αγρότες, κτηνοτρόφοι, ιχθυοκαλλιεργητές	35,33	26,65	44,92	40,32
Τεχνίτες, χειρονακτικές, οδηγοί μηχανημάτων	14,10	14,25	16,55	16,28
Πρόσωπα μη δυνάμενα να καταταγούν κατ' επαγγ.	0,09	0,21	5,36	10,09

Πηγή : Ε.Σ.Υ.Ε. ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ 1987, 1991

4.1.4 Κατάσταση απασχόλησης και επίπεδο εκπαίδευσης

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι διαφοροποιήσεις των ποσοστών απασχόλησης και ανεργίας ανάλογα με το επίπεδο μόρφωσης και το πώς είναι κατανομημένα τα δύο φύλα στις διάφορες βαθμίδες εκπαίδευσης.(Πίνακες 1-6 Παραρτήματος).

Η βασική υπεροχή των κοριτσιών στα γενικά και τα ενιαία πολυκλαδικά λύκεια (54,9% και 54,3%), αντισταθμίζεται από τη μειωμένη παρουσία τους στα τεχνικά – επαγγελματικά λύκεια (44,8%) και την ελλιπέστατη συμμετοχή τους στις τεχνικές – επαγγελματικές σχολές (22,22%). Όσον αφορά τα εκκλησιαστικά λύκεια δεν επιτρέπεται η εισαγωγή κοριτσιών.

Η συμμετοχή αγοριών και κοριτσιών στο σύνολο της ανώτερης και ανώτατης εκπαίδευσης δεν παρουσιάζει σημαντική διαφοροποίηση. Υπάρχει όμως εμφανής διαφορά στην κατανομή των κοριτσιών στα διάφορα τμήματα των σχολών.

Τα κορίτσια εξακολουθούν να προτιμούν τις ανθρωπιστικές και παιδαγωγικές σχολές ενώ τα αγόρια τις τεχνολογικές. Η πλειοψηφία των φοιτητών των φιλοσοφικών και παιδαγωγικών σχολών είναι γυναίκες ενώ η γυναικεία παρουσία είναι ιδιαίτερα μειωμένη στις τεχνολογικές σχολές.

Στους πίνακες 8 και 9 που ακολουθούν, φαίνεται η συμμετοχή των γυναικών στα ανώτερα και ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα για τα ακαδημαϊκά έτη 1985-86 και 1989-90.

Πίνακας 8

Ακαδ. έτη	Τ.Ε.Ι.		
	Σύνολο	Γυναίκες	
'85-'86	52.732	24.609	46,7%
'89-'90	73.240	34.184	46,7%

ΠΗΓΗ : 1^η ΕΘΝΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ 1981-1991

Πίνακας 9

Ακαδ. έτη	Α.Ε.Ι.		
	Σύνολο	Γυναίκες	
'85-'86	110.917	52.950	47,8%
'89-'90	117.260	61.754	52,7%

ΠΗΓΗ : 1^η ΕΘΝΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ 1981-1991

Το 1991 από τις 1225,7 χιλιάδες γυναίκες οι 6,2 χιλιάδες έχουν μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών, οι 171,8 χιλιάδες πτυχίο ανώτατης σχολής και οι 67,1 χιλιάδες πτυχίο Τεχνικής επαγγελματικής σχολής.

Από τις 4316000 γυναίκες το 59% έχει χαμηλό μορφωτικό επίπεδο (απολυτήριο στοιχειώδους εκπαίδευσης, δεν έχουν τελειώσει την στοιχειώδη εκπαίδευση ή δεν πήγαν καθόλου σχολείο) και ως επί το πλείστον δεν ανήκει στο εργατικό δυναμικό. Από τις γυναίκες πτυχιούχους τεχνικών σχολών, ανώτατων σχολών και κατόχους μεταπτυχιακών τίτλων το 13,9% είναι άνεργες. Το μεγαλύτερο όμως ποσοστό ανεργίας συγκεντρώνουν όσες έχουν τελειώσει την Στοιχειώδη ή Μέση εκπαίδευση (20%), όπως εμφανίζεται στον παρακάτω Πίνακα 10 (τα μεγέθη είναι σε χιλιάδες).

Πίνακας 10.

ΕΠΙΠΕΔΟ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ					
	Γενικό σύνολο	Εργατικό δυναμικό			Μη εργατικό δυναμικό
		Σύνολο	Απασχο- λούμενοι	Άνεργο ι	
ΘΗΛΕΙΣ	4316,6	1406,0	1225,7	180,3	2910,6
Έχουν μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών	8,3	6,8	6,2	0,6	1,4
Πτυχιούχοι ανώτατων σχολών	251,0	190,9	171,8	19,2	60,1
Φοίτησαν ή φοιτούσαν σε Ανώτατη σχολή	88,3	11,3	7,0	4,3	77,0
Πτυχιούχοι Ανωτ. Τεχνικών Επαγγ. Σχολών	112,1	81,1	67,1	13,9	31,0
Έχουν απολυτήριο Μέσης εκπαίδευσης	849,3	383,5	305,8	77,6	465,8
Έχουν τελειώσει την Γ' τάξη εξατάξιου σχολείου Μ.Ε.	462,2	93,4	75,6	17,7	368,9
Έχουν απολυτήριο Στοιχειώδους εκπαίδευσης	1713,2	515,7	473,9	41,7	1197,6
Δεν έχουν τελειώσει την Στοιχειώδη εκπαίδευση	532,6	91,0	86,8	4,2	441,6
Δεν πήγαν καθόλου σχολείο	299,5	32,4	31,4	1,0	267,1

ΠΗΓΗ : Ε.Σ.Υ.Ε. ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ 1991

Βλέπουμε ότι η κατάσταση της απασχόλησης βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση με το επίπεδο εκπαίδευσης. Το ίδιο παρατηρείται και για τους άντρες όχι όμως σε τόσο μεγάλο βαθμό. Ενδιαφέρον παρουσιάζει, τέλος, το γεγονός ότι μόνο το 46% των γυναικών παίρνει την κατάρτιση που επιθυμεί.

Η εξέλιξη του επιπέδου των γυναικών από το 1981 έως το 1991 φαίνεται στον Πίνακα 11. Όπως βλέπουμε τα ποσοστά των πτυχιούχων Ανώτατων σχολών, των φοιτητών σε Ανώτερες σχολές, των πτυχιούχων Ανώτερων Τεχνικών Επαγγελματικών σχολών και των κατόχων

απολυτηρίου Μέσης Εκπαίδευσης αυξάνονται, ενώ τα ποσοστά των χαμηλότερων βαθμίδων εκπαίδευσης μειώνονται.

Πίνακας 11.

Επίπεδο εκπαίδευσης πληθυσμού 15 ετών και άνω κατά φύλο 1981, 1985, 1987			
ΑΝΤΡΕΣ	1981	1985	1991
Σύνολο	100	100	100
Έχουν μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών	-	-	0,5
Πτυχιούχοι Ανωτάτων Σχολών	6,8	7,6	8,7
Φοίτησαν ή φοιτούν σε Ανώτατες Σχολές	2,3	2,4	2,3
Πτυχιούχοι Αν. Τεχν. Επαγ. Σχολών	-	-	4,2
Έχουν απολυτήριο Μέσης Εκπαίδευσης	14,3	16,5	19,3
Έχουν ενδεικτικό Γ΄ τάξεως Μέσης Εκπ.	11,7	12,2	13,3
Απολυτήριο Δημοτικού	49,1	48,7	41,1
Ενδεικτικό μιας τάξης Δημοτικού	12,1	10,0	8,4
Δεν πήγε καθόλου σχολείο	3,7	2,7	2,3
ΓΥΝΑΙΚΕΣ			
Σύνολο	100	100	100
Έχουν μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών	-	-	0,2
Πτυχιούχοι Ανωτάτων Σχολών	3,6	4,3	5,8
Φοίτησαν ή φοιτούν σε Ανώτατες Σχολές	1,5	1,9	2,0
Πτυχιούχοι Αν. Τεχν. Επαγ. Σχολών	-	-	2,6
Έχουν απολυτήριο Μέσης Εκπαίδευσης	15,6	17,9	19,7
Έχουν ενδεικτικό Γ΄ τάξεως Μέσης Εκπ.	8,4	9,2	10,7
Απολυτήριο Δημοτικού	43,1	43,4	39,7
Ενδεικτικό μιας τάξης Δημοτικού	15,3	13,8	12,3
Δεν πήγε καθόλου σχολείο	12,4	9,4	6,9

ΠΗΓΗ: Ε.Σ.Υ.Ε., Έρευνα Εργατικού Δυναμικού 1981,1985, 1991.

Τέλος, σημαντικό είναι να αναφέρουμε ότι δύο στους τρεις αναλφάβητους είναι γυναίκες (ποσοστό 66%), το 12,3% του γυναικείου πληθυσμού 15 ετών και πάνω έχει ενδεικτικό μιας τάξης δημοτικού, ενώ το 6,9% του γυναικείου πληθυσμού της χώρας άνω των 15 ετών δεν πήγε καθόλου σχολείο, σύμφωνα με στοιχεία του 1991.

4.1.5 Οι αμοιβές κατά φύλο

Στο σημείο αυτό θα αναφερθούμε λίγο στις αμοιβές των γυναικών. Οι μέσοι όροι των αποδοχών τους είναι χαμηλότεροι των αντρών τα έτη 1981, 1985 και 1991. Το 1991 οι αμοιβές κατά κατηγορία διαφέρουν από 20% μέχρι 29%. Το 1981 οι διαφορές αυτές κυμαίνονται από 30,3% έως 42,8%. (βλ. Πίνακα 12). Την εξεταζόμενη περίοδο η σχέση των αποδοχών των γυναικών προς αυτές των αντρών βελτιώθηκε. Βλέπουμε όμως ότι η τάση βελτίωσης της σχέσης δεν είναι σταθερή και ότι αυτή επιδεινώθηκε συγκριτικά με το 1985 για την κατηγορία των εργατριών.

Πίνακας 12.

Μέσοι ετήσιοι όροι αποδοχών 1981, 1985, 1993, κατά φύλο – Αποδοχές γυναικών ως ποσοστό των αποδοχών των αντρών									
Έτος	Μηνιαίες αποδοχές υπ/λων εμπορίου			Μηνιαίες αποδοχές υπ/λων σε βιομηχανικά καταστήματα με 10 και άνω απασχολούμενους			Ωριαίες αποδοχές εργατών σε βιομηχανικά καταστήματα με 10 & άνω απασχολούμενους		
	Αντρες	Γυναίκες	%	Αντρες	Γυναίκες	%	Αντρες	Γυναίκες	%
1981	18975	13227	69,7	31957	18290	57,2	118,3	80,2	67,8
1985	60651	44352	73,1	87980	56484	64,2	366	286,4	78,3
1993	194791	154585	79,4	258564	184843	71,5	1054,4	810,3	76,8

4.1.6 Απασχόληση στο Δημόσιο Τομέα

Στη Νομοθεσία που διέπει τη λειτουργία και τις προσλήψεις στο Δημόσιο Τομέα δεν υπάρχει καμιά διάκριση φύλου. Οι γυναίκες αποτελούν το 41,6% των υπαλλήλων των Δημόσιων υπηρεσιών το 1990.

4.2 1993 – 1999

Οι γυναίκες αποτελούν το 1999 περισσότερο από το 40,2% του Εργατικού Δυναμικού και το 37,4% των απασχολούμενων (όπως είδαμε πιο πριν τα αντίστοιχα ποσοστά για το 1991 ήταν 35,7% και 33,7%). Επίσης αποτελούν το 61,4% των ανέργων, το 65,3% των ανέργων μακράς διάρκειας (τα αντίστοιχα ποσοστά το 1991 ήταν 68% και 65%). Η ανεργία των γυναικών είναι 17,9% ενώ των αντρών 7,6%, όπως φαίνεται στον παρακάτω Πίνακα 12.

Πίνακας 12. : ΒΑΣΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ 1999

		Άντρες	Γυναίκες
Ποσοστό συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό		63,2	39,2
Δείκτης απασχόλησης		58,4	32,2
Ανεργία		7,6	17,9
Ανεργία Μ.Δ. (ποσοστό επί των ανέργων)		52,6	62,1
Σύνολο		Άντρες	Γυναίκες
Εργατικό δυναμικό	100	59,8	40,2
Απασχολούμενοι	100	62,6	37,4
Άνεργοι	100	38,6	61,4
Άνεργοι Μ.Δ.	100	34,7	65,3
Μη οικονομικά ενεργοί	100	35,8	64,2

ΠΗΓΗ: Ε.Σ.Υ.Ε. ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ 1999

(βλ .Παράρτημα Πίνακα 7)

Η συμμετοχή των γυναικών στο εργατικό δυναμικό παρουσιάζει αύξηση 17,2% την περίοδο 1993-1999 ενώ των αντρών αυξάνεται κατά 3,4%.

Η αύξηση του ενεργού πληθυσμού οφείλεται κυρίως στην αύξηση της συμμετοχής των γυναικών στο εργατικό δυναμικό. Οι 263.000 επιπλέον γυναίκες στο σύνολο της αύξησης των 350.000 ατόμων ισοδυναμεί με το 75%.

Πίνακας 13.

ΠΛΗΘΥΣΜΟΣ ΗΛΙΚΙΑΣ 15 ΕΤΩΝ ΚΑΙ ΑΝΩ ΚΑΤΑ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΑΙ ΗΛΙΚΙΑ 1993, 1999								
	Απασχολούμενοι		Άνεργοι		Μη οικονομικά ενεργοί		Σύνολο	
	1993	1999	1993	1999	1993	1999	1993	1999
15-19	30374	23773	316381	28969	313864	305111	375876	357854
20-24	126512	35822	69068	82662	171519	145732	367100	364216
25-29	183668	208590	43775	68503	135461	105876	362904	382970
30-44	531364	650227	66755	109887	438814	392745	1036933	1152859
45-64	394229	440286	21645	40289	915565	814083	1331439	1294658
65+	32672	27534	198	141	849791	919446	882662	947120
ΣΥΝΟΛΟ	1300707	1486233	233679	330451	2892812	2682993	4427199	4499677

ΠΗΓΗ: Ε.Σ.Υ.Ε. ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ 1993, 1999

Τα ποσοστά συμμετοχής κατά φύλλο διαμορφώνονται το 1999 σε 39,2% για τις γυναίκες και 63,2% για τους άντρες.

Σύμφωνα με τον Πίνακα 13 το ποσοστό συμμετοχής των γυναικών αυξάνεται την περίοδο 1993-1999 σημαντικά σε όλες τις ηλικιακές ομάδες από 20 έως 65 χρόνων και μειώνεται στις ομάδες 15 έως 19 χρόνων και άνω των 65

χρόνων. Η σημαντικότερη αύξηση του ποσοστού συμμετοχής των γυναικών, κατά 10 ποσοστιαίες μονάδες, παρουσιάζεται στην ηλικιακή ομάδα 25 έως 29 χρόνων, η συμμετοχή της οποίας από 63% το 1993 γίνεται 73% το 1999.

4.2.1 Χαρακτηριστικά της ανεργίας των γυναικών

Το ποσοστό της ανεργίας των γυναικών αυξήθηκε την εξεταζόμενη περίοδο κατά 2,7% και από 15,2% έφτασε 17,9%. Η ανεργία των αντρών αυξήθηκε κατά 1,2% και έφτασε το 7,6%.

Οι άνεργες γυναίκες αυξήθηκαν κατά 38% και έφτασαν τις 322.000. Αντίστοιχα, οι άντρες άνεργοι αυξήθηκαν κατά 23% και έφτασαν 202.0000.

Το 33% του συνόλου των άνεργων γυναικών, το 1999, είναι μεταξύ 30 και 44 χρόνων και το 13% είναι 45 έως 64 χρόνων. Τα αντίστοιχα ποσοστά στους άντρες είναι 26% και 19,5%.

Η σημαντικότερη μεταβολή κατά ηλικιακές ομάδες των ανέργων την περίοδο 1993-1999 είναι η αύξηση των ανέργων γυναικών της ηλικιακής ομάδας 45 έως 64 χρόνων κατά 94%. Πολύ σημαντική αύξηση παρουσίασαν και άλλες δύο ηλικιακές ομάδες ανέργων γυναικών όπως φαίνεται στον Πίνακα 13 . Οι άνεργες της ομάδας 30 έως 44 χρόνων αυξήθηκε κατά 58% και αυτές μεταξύ 25 και 29 χρόνων κατά 45%. Η μεγαλύτερη μεταβολή στους άντρες παρουσιάζεται στην ομάδα 25 έως 29 χρόνων και είναι 37%. Η μόνη ομάδα που παρουσιάζει μείωση είναι οι γυναίκες 15 έως 19 χρόνων, μείωση του πληθυσμού της ομάδας κατά 10%, λόγω της πολύ υψηλής ανεργίας της ομάδας, 56%, η οποία αποθαρρύνει την αναζήτηση εργασίας πιθανώς και επειδή τα νεαρά κορίτσια συνεχίζουν τις σπουδές τους. Τα αγόρια της αντίστοιχης ηλικίας έχουν ανεργία 28%. Το 1999 από το σύνολο των ανέργων γυναικών το 51% αναζητάει για

πρώτη φορά εργασία (νέες άνεργες). Το αντίστοιχο ποσοστό για τους άντρες είναι 40%. Το σημαντικότερο χαρακτηριστικό της κατανομής αυτής είναι το ποσοστό των γυναικών από 30 έως 44 χρόνων που αναζητάει για πρώτη φορά εργασία, 21,4%, και αυτό άνω των 45 χρόνων, που 4,3% του συνόλου. Τα αντίστοιχα ποσοστά για τους άντρες είναι 10,9% και 0,5%. Το 46% των γυναικών αυτών είναι απόφοιτοι Λυκείου και το 47% των αντρών. Επίσης το 27,8% των γυναικών και το 27,4 των αντρών έχουν ανώτερο ή ανώτατο επίπεδο εκπαίδευσης .

Το 62% των ανέργων γυναικών είναι άνεργες για διάστημα μεγαλύτερο των 12 μηνών όπως και το 53% των αντρών. Ο ρυθμός μεταβολής της ανεργίας μακράς διάρκειας των αντρών είναι υψηλότερος αυτού των γυναικών. Το 48% των ανέργων γυναικών μεγάλης διάρκειας και το 49% των ανέργων αντρών μεγάλης διάρκειας είναι άνω των 30 χρόνων.

4.2.2 Μεταβολές στην κατάσταση απασχόλησης των γυναικών

Την περίοδο 1993-1999 τα βασικότερα στοιχεία μεταβολής της απασχόλησης των γυναικών είναι:

- Η αύξηση της συμμετοχής των γυναικών στο εργατικό δυναμικό.
- Η αύξηση της απασχόλησης των γυναικών.
- Η όλο και μεγαλύτερη συμμετοχή των γυναικών στον τριτογενή τομέα, η μείωση της απασχόλησής τους στον πρωτογενή και δευτερογενή τομέα.

- Η βελτίωση του επιπέδου εκπαίδευσης των οικονομικά ενεργών γυναικών
- Η αύξηση της απασχόλησης των γυναικών σε όλες τις επαγγελματικές κατηγορίες που παρουσιάζουν αύξηση, με ρυθμούς ταχύτερους από αυτούς των αντρών.

Από την παράθεση των στατιστικών στοιχείων που ακολουθεί φαίνεται ότι η θέση της γυναίκας στην αγορά εργασίας παρουσιάζεται ποσοτικά βελτιωμένη, σχεδόν σε όλους τους δείκτες, την περίοδο 1993-1999.

Την εξεταζόμενη περίοδο δημιουργήθηκαν συνολικά περίπου 357.000 θέσεις εργασίας στον τριτογενή τομέα και μειώθηκαν κατά 137.000 οι θέσεις εργασίας στη γεωργία και τον δευτερογενή τομέα. Η απόλυτη μεταβολή στις θέσεις απασχόλησης την περίοδο αυτή είναι 220.000 και η αύξηση των θέσεων απασχόλησης των γυναικών αντιπροσωπεύει το 78% της αύξησης αυτής. Η απόλυτη αύξηση της απασχόλησης των γυναικών την περίοδο 1993-1999 είναι 13,3% ενώ των αντρών είναι 1,9%.

Το τελευταίο έτος, 1998-1999, οι γυναίκες κατέλαβαν 10.300 νέες θέσεις εργασίας ενώ οι άντρες απασχολούμενοι μειώθηκαν κατά 37.700.

Το ποσοστό απασχόλησης των γυναικών παρουσιάζει αύξηση 2,4 ποσοστιαίων μονάδων, από 29,8% το 1993 στο 32,2% το 1999, ενώ το αντίστοιχο ποσοστό των αντρών παρουσιάζει μείωση 2,1 ποσοστιαίων μονάδων, από 60,5% το 1993 στο 58,4% το 1999.

4.2.3 Μεταβολές στην κλαδική σύνθεση της απασχόλησης των γυναικών

Την εξεταζόμενη περίοδο παρουσιάζεται μείωση των απασχολούμενων γυναικών στη γεωργία κατά 46.000 θέσεις, στον δευτερογενή τομέα κατά 8.000 θέσεις και αύξηση της απασχόλησης των γυναικών στον τριτογενή τομέα κατά 226.000 θέσεις εργασίας.

Πίνακας 14.

ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΕΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΚΑΤΑ ΜΟΝΟΨΗΦΙΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ , 1999				
	1993		1999	
	σύνολο	%	σύνολο	%
Γεωργία, κτηνοτροφία, θήρα και δασοκομία	778428	20,92	293115	19,72
Αλιεία	15426	0,41	964	0,06
Ορυχεία και λατομεία	19344	0,52	1188	0,08
Μεταποιητικές βιομηχανίες	579499	15,58	172045	11,58
Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος φυσικού αερίου και νερού	39605	1,06	7046	0,47
Κατασκευές	261438	7,03	4551	0,31
Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή αυτοκίνητων	588106	15,81	259383	17,45
Ξενοδοχεία και εστιατόρια	203362	5,47	109421	7,36
Μεταφορές αποθήκευση και επικοινωνίες	248949	6,69	39082	2,63
Ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί	81206	2,18	44623	3,00
Διαχείριση ακίνητης περιουσίας, εκμισθώσεις και επιχειρ	139606	3,75	86985	5,85
Δημόσια διοίκηση και άμυνα, υποχρεωτική κοινωνική ασφάλ	267122	7,18	93237	6,27
Εκπαίδευση	200699	5,39	148100	9,96
Υγεία και κοινωνική μέριμνα	154968	4,17	119026	8,01

Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών υπέρ του κοινωνικ	117226	3,15	60173	4,05
Ιδιωτικά νοικοκυριά που απασχολούν οικιακό προσωπικό	23805	0,64	47006	3,16
Ετερόδοκοι οργανισμοί και όργανα	1390	0,04	288	0,02
Σύνολο	3720179	100,00	1486233	100,00

ΠΗΓΗ: Ε.Σ.Υ.Ε. 1993, 1999

(Βλ. Παράρτημα Πίνακα 8 και 9)

Το 1999 οι γυναίκες απασχολούνται κατά 19% στη γεωργία, κατά 13% στο δευτερογενή τομέα και κατά 68% στον τριτογενή τομέα. Για τους άντρες τα αντίστοιχα ποσοστά απασχόλησης είναι 16% στη γεωργία, 28% στον δευτερογενή τομέα και 55% στον τριτογενή τομέα.

Η απασχόληση των γυναικών κατά των 1999 στον τριτογενή τομέα επικεντρώνεται στο «Χοντρικό και Λιανικό Εμπόριο» με ποσοστό συμμετοχής στη συνολική απασχόληση της τάξης του 17,5% στην «Εκπαίδευση» με ποσοστό συμμετοχής στη συνολική απασχόληση της τάξης του 10% στην «Υγεία και Κοινωνική Πρόνοια» με ποσοστό της τάξης του 8%, στα «Ξενοδοχεία και Εστιατόρια» με ποσοστό συμμετοχής στη συνολική απασχόληση της τάξης του 7% και στη «Δημόσια Διοίκηση» με ποσοστό συμμετοχής στη συνολική απασχόληση της τάξης του 6,4%.

Η μεγαλύτερη αύξηση της απασχόλησης των γυναικών ανά κλάδο, παρουσιάζεται στο κλάδο «Προσωπικό σε ιδιωτικά νοικοκυριά» και είναι της τάξης του 138%. Ακολουθεί η «Διαχείριση ακίνητης περιουσίας, εκμισθώσεις και επιχειρηματικές δραστηριότητες με αύξηση 58%, οι «Ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί» με 37% και οι «Μεταφορές, αποθηκεύσεις και επικοινωνίες» με αύξηση 28%. Οι υπόλοιποι κλάδοι παρουσιάζουν αύξηση της τάξης 18% έως 27% και ο κλάδος της «Δημόσιας Διοίκησης, Άμυνας και Υποχρεωτικής Ασφάλισης» 11,6%.

4.2.4 Μεταβολές στην απασχόληση κατά ευρύτερη επαγγελματική κατηγορία

Η γυναικεία απασχόληση αυξήθηκε σε όλες τις επαγγελματικές κατηγορίες που παρουσιάζουν αύξηση, με ρυθμούς ταχύτερους από αυτούς των αντρών, ιδιαίτερα αυτή των «Τεχνολόγων, Τεχνικών και Βοηθών» (66%), η κατηγορία των «Απασχολούμενων στην Παροχή Υπηρεσιών και Πωλητές» (33%), η κατηγορία των «Επιστημόνων, Ελεύθερων Επαγγελματιών» (27%) και αυτή των «Ανειδίκευτων Εργατριών, Χειρωνακτών και μικροεπαγγελματιών» κατά 25%.

Πίνακας 15.

ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΕΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΚΑΤΑ ΜΟΝΟΨΗΦΙΕΣ ΟΜΑΔΕΣ ΑΤΟΜΙΚΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ 1999		
	ΣΥΝΟΛΟ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ
Μέλη των βουλευτικών σωμάτων	405433	96375
Επιστημονικά και καλλιτεχνικά επαγγέλματα	485093	223721
Τεχνολόγοι, τεχνικοί βοηθοί	261659	121166
Υπάλληλοι γραφείου	422135	241153
Απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών-πωλήσεων	535178	271981
Ειδικευμένοι γεωργοί, κτηνοτρόφοι, δασοκόμοι	691811	288300
Ειδικευμένοι τεχνίτες	665256	92246
Χειριστές σταθερών βιομηχ. Εγκαταστάσεων, μηχανημάτων	305383	26376
Ανειδίκευτοι εργάτες, μικροεπαγγελματίες	229530	121225
Άτομα μη δυνάμενα να καταταγούν	38893	3684
ΣΥΝΟΛΟ	4040371	1486233

ΠΗΓΗ: Ε.Σ.Υ.Ε. ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ 1999

Από τον Πίνακα 15 προκύπτει ότι :

Το 1999 οι γυναίκες αποτελούν το 37,4% των απασχολούμενων:

Το 46% των επιστημόνων και συναφών επαγγελμάτων

Το 47% των τεχνολόγων, τεχνικών βοηθών

Το 58% των υπαλλήλων γραφείων

Το 52% των απασχολούμενων στη παροχή υπηρεσιών, πωλητών κ.τ.λ.

Το 53% των ανειδίκευτων εργατών, χειρωνακτών και μικροεπαγγελματιών

Το 42% των ειδικευμένων γεωργών

Το 24% των ανώτερων διοικητικών και διευθυντικών στελεχών

Η γυναικεία απασχόληση το 1999 συγκεντρώνεται στα επαγγέλματα «Ειδικευμένων Γεωργών» με ποσοστό συμμετοχής στη συνολική απασχόληση της τάξης του 19%, στις «Απασχολούμενες στην παροχή Υπηρεσιών» με ποσοστό συμμετοχής στη συνολική απασχόληση της τάξης του 18%, στις «Υπαλλήλους Γραφείου» με ποσοστό συμμετοχής στη συνολική απασχόληση της τάξης του 17%, στα «Πρόσωπα που ασκούν επιστημονικά επαγγέλματα» με ποσοστό συμμετοχής στη συνολική απασχόληση της τάξης του 15%, στις «Ανειδίκευτες Εργάτριες» με ποσοστό συμμετοχής στη συνολική απασχόληση της τάξης του 8,3% και στους «Τεχνολόγους και Τεχνικούς» με ποσοστό 8,2%.

4.2.5 Κατάσταση απασχόλησης και επίπεδο εκπαίδευσης

Το επίπεδο εκπαίδευσης του συνόλου του πληθυσμού και ιδιαίτερα των οικονομικά ενεργών έχει βελτιωθεί σημαντικά την εξεταζόμενη περίοδο. Οι ομάδες πληθυσμού με ανώτερο επίπεδο εκπαίδευσης έχουν αυξηθεί σημαντικά ενώ οι ομάδες στο χαμηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης παρουσιάζουν μείωση. Όπως παρουσιάζεται στον Πίνακα 16 που ακολουθεί, η ομάδα με την μεγαλύτερη μεταβολή είναι η μικρή πληθυσμιακή ομάδα, των γυναικών που κατέχουν διδακτορικό δίπλωμα κατά 275%. Το ίδιο ισχύει για τους άντρες της κατηγορίας αυτής, οι οποίοι αυξάνονται κατά 142%. Η επόμενη σημαντικότερη μεταβολή είναι η αύξηση των γυναικών που έχουν πτυχίο Ανώτερης Τεχνικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης κατά 136% και των αντρών κατά 98%. Οι γυναίκες κάτοχοι πτυχίου ΑΕΙ αυξάνονται κατά 34% και οι άντρες κατά 18%.

Πίνακας 16.

ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΠΟΥ ΕΧΕΙ ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΟΥ, ΚΑΤΑ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΦΥΛΟ, 1993-1999		
	Άντρες	Γυναίκες
Έχουν ολοκληρώσει ή οριστικά διακόψει	6,0	5,7
Διδακτορικό ή μεταπτυχιακός τίτλος	142,4	275,4
Πτυχίο Ανωτάτων Σχολών	18,5	34,5
Φοίτηση σε ΑΕΙ (τουλαχ. 1 χρόνο) αλλά δεν πήρε πτυχίο	-15,4	-6,7
Πτυχίο Αν. Τεχν. Επαγ. Εκπαίδευσης	98,2	136,4
Απολυτήριο Μέσης Εκπαίδευσης	21,2	12,7
Απολυτήριο 3-ταξ. Μέσης Εκπαίδευσης	14,9	10,0
Απολυτήριο Δημοτικού	-11,7	-7,8
Μερικές τάξεις Δημοτικού	-20,3	-17,7
Δεν πήγε καθόλου σχολείο	0,2	-0,4

ΠΗΓΗ: Ε.Σ.Υ.Ε., Έρευνα Εργατικού Δυναμικού 1993, 1999.

Επεξεργασία: ΚΕΘΙ

Και στα δύο φύλα παρουσιάζεται μείωση του πληθυσμού που έχει απολυτήριο Δημοτικού ή χαμηλότερη εκπαίδευση, καθώς και των φοιτητών/τριών που εγκαταλείπουν το Πανεπιστήμιο.

Όσο υψηλότερο είναι το επίπεδο εκπαίδευσης των γυναικών, τόσο μεγαλύτερη είναι η συμμετοχή τους στο εργατικό δυναμικό, όπως παρουσιάζεται στον Πίνακα 17. Η μεταβολή που παρατηρείται την εξεταζόμενη περίοδο σε σχέση με τη συμμετοχή των γυναικών στο εργατικό δυναμικό κατά επίπεδο εκπαίδευσης είναι η συνεχώς μειούμενη συμμετοχή των κατόχων απολυτηρίου Δημοτικού ή χαμηλότερου επιπέδου εκπαίδευσης.

Πίνακας 17.

ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΑ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ ΚΑΤΑ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΚΑΙ ΦΥΛΟ, 1999				
	Μεταβολή 1993-1999			
	Άντρες	Γυναίκες	Άντρες	Γυναίκες
ΣΥΝΟΛΟ	100,0	100,0	1,9	13,3
Διδακτορικό ή μεταπτυχιακός τίτλος	0,7	0,5	0,4	0,4
Πτυχίο Ανωτάτων Σχολών	13,6	17,9	2,1	3,2
Πτυχίο Αν. Τεχν. Επαγ. Εκπαίδευσης	10,0	14,2	4,8	7,5
Απολυτήριο Μέσης Εκπαίδευσης	29,1	27,5	4,2	1,5
Απολυτήριο 3-ταξ. Μέσης Εκπαίδευσης	12,5	7,3	1,3	0,8
Απολυτήριο Δημοτικού	31,4	28,5	-11,1	-10,0
Μερικές τάξεις Δημοτικού	1,9	2,7	-1,4	-2,5
Δεν πήγε καθόλου σχολείο	0,8	1,4	-0,2	-0,9

ΠΗΓΗ: Ε.Σ.Υ.Ε., Έρευνα Εργατικού Δυναμικού 1993, 1999.

Επεξεργασία: ΚΕΘΙ

Η κατανομή των οικονομικά ενεργών και των απασχολούμενων γυναικών, σε σχέση με το επίπεδο εκπαίδευσης, παρουσιάζει μεγαλύτερα ποσοστά στις υψηλότερες βαθμίδες εκπαίδευσης από αυτή των αντρών και αντιστρόφως. Το 1999 το 33% των απασχολούμενων γυναικών και το 34% των απασχολούμενων αντρών είναι κάτοχοι απολυτηρίου Δημοτικού ή χαμηλότερου επιπέδου εκπαίδευσης (το 63% αυτής της κατηγορίας και για τα δύο φύλα, είναι άνω των 45 χρόνων). Το 18% των απασχολούμενων γυναικών και το 14% των απασχολούμενων αντρών είναι κάτοχοι πτυχίου Πανεπιστημίου. Το 14% και 10% αντίστοιχα έχουν πτυχίο Ανώτερης Επαγγελματικής Εκπαίδευσης. Και για τα δύο επίπεδα εκπαίδευσης η τάση αύξησης είναι μεγαλύτερη για τις γυναίκες. Η τάση αυτή θα ενταθεί καθώς

οι απασχολούμενες γυναίκες με υψηλό επίπεδο εκπαίδευσης είναι πολύ περισσότερες στις μικρότερες ηλικιακές ομάδες των απασχολούμενων, όπως παρουσιάζεται στον πίνακα που ακολουθεί.

Στην ομάδα των απασχολούμενων 20-24 χρόνων οι γυναίκες με επίπεδο υποχρεωτικής εκπαίδευσης ή χαμηλότερο αποτελούν μόνο το 15% του συνόλου των γυναικών, ενώ για τους άντρες το αντίστοιχο ποσοστό είναι διπλάσιο , 30%. Στην ομάδα των 45-64 χρόνων τα αντίστοιχα ποσοστά είναι 65% και 59%, και στην ηλικία των 65 και άνω οι γυναίκες με υποχρεωτική ή χαμηλότερη εκπαίδευση αποτελούν το 94% και οι αντίστοιχοι άντρες το 84%, όπως παρατηρείται στον ακόλουθο Πίνακα 18.

Πίνακας 18.

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ ΚΑΤΑ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ, ΗΛΙΑΚΕΣ ΟΜΑΔΕΣ ΚΑΙ ΦΥΛΟ, 1999				
Επίπεδο εκπαίδευσης	ΕΤΩΝ			
	25-29	30-44	45-64	65+
ΑΝΤΡΕΣ	100	100	100	100
Κάτοχοι απολυτηρίου Λυκείου ή ανώτερο επίπεδο	69,5	52,9	40,7	16,2
Υποχρεωτική εκπαίδευση ή κατώτερο επίπεδο	30,5	37,1	59,3	83,8
ΓΥΝΑΙΚΕΣ	100	100	100	100
Κάτοχοι απολυτηρίου Λυκείου ή ανώτερο επίπεδο	84,7	69,0	34,6	5,9
Υποχρεωτική εκπαίδευση ή κατώτερο επίπεδο	15,3	31,0	65,4	94,1

ΠΗΓΗ: Ε.Σ.Υ.Ε., ΈΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ 1999.

ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ: ΚΕΘΙ

4.2.6 Μεταβολές στην απασχόληση σε σχέση με τη θέση στην επιχείρηση

Η κατανομή κατά θέση στην επιχείρηση των ασχολούμενων αντρών και γυναικών παρουσιάζεται στο πίνακα που ακολουθεί. Το σύνολο των μεταβολών στις κατηγορίες των απασχολούμενων γυναικών κατά θέση είναι θετικό, με την έννοια ότι αυξάνονται όλες οι κατηγορίες της αμειβόμενης εργασίας και μειώνονται τα αμειβόμενα συμβοηθούντα μέλη οικογενειακής επιχείρησης. Τη σημαντικότερη μεταβολή αποτελεί η μείωση των συμβοηθούτων στην εκατοστιαία κατανομή των απασχολούμενων γυναικών κατά θέση στην επιχείρηση και αντιστοιχεί σε μείωση του ποσοστού της κατηγορίας κατά 7,2% σε 18%. Αντίστοιχα αυξάνονται όλες οι λοιπές κατηγορίες και κυρίως οι μισθωτές κατά 6,3%.

Το 1999 το 70% των συμβοηθούτων μη αμειβόμενων βοηθών οικογενειακών επιχειρήσεων είναι γυναίκες, από 73% που ήταν το 1993.

Πίνακας 19.

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ ΚΑΤΑ ΘΕΣΗ ΣΤΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΚΑΙ ΦΥΛΟ, 1999				
			Μεταβολή 1993-1999	
	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΑΝΔΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%	2.1%	13.4%
<i>Εργοδότης/τρια</i>	10.2%	3.2%	0.5%	0.5%
<i>Αυτοαπασχολούμενος/η</i>	28.7%	17.5%	-4.4%	0.5%
<i>Μισθωτός/ή</i>	56.5%	61.3%	4.2%	6.3%
<i>Βοηθός στην οικογ. επιχείρηση</i>	4.7%	18.0%	-0.4%	-7.2%

Πηγή: ΕΣΥΕ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού 1993, 1999
Επεξεργασία: ΚΕΘΙ

Σε απόλυτη αύξηση, η κατηγορία των μισθωτών παρουσιάζει τη μεγαλύτερη μεταβολή, κατά 187.000 θέσεις περίπου. Ως ποσοστό αύξησης ή μείωσης της κατηγορίας, η κατηγορία των εργοδοτριών παρουσιάζει τη μεγαλύτερη απόλυτη μεταβολή αφού αυξάνεται κατά 34% με δεύτερη την κατηγορία των συμβοηθούτων μελών, που μειώνονται κατά 19%.

Από τον Πίνακα 20 φαίνεται ότι το μεγαλύτερο ποσοστό των βοηθών στην οικογενειακή επιχείρηση έχει χαμηλή μόρφωση και το ίδιο συμβαίνει με τις αυτοαπασχολούμενες χωρίς προσωπικό. Αντίθετα από τις μισθωτές βλέπουμε ότι το μεγαλύτερο μέρος έχουν ανώτερη ή ανώτατη εκπαίδευση και από τις αυτοαπασχολούμενες με προσωπικό υπερτερούν αυτές με μέση εκπαίδευση.

Πίνακας 20.

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΚΑΤΑ ΘΕΣΗ ΣΤΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ, 1999			
	Ανώτερη/τατη εκπαίδευση	Μέση εκπαίδευση	Χαμηλή εκπαίδευση
Αυτοαπασχολούμενη με προσωπικό	30,94%	39,14%	29,91%
Αυτοαπασχολούμενη χωρίς προσωπικό	21,06%	26,21%	52,74%
Μισθωτή	43,84%	39,58%	16,59%
Βοηθός στην οικογ. επιχείρηση	6,06%	27,56%	66,38%

ΠΗΓΗ: Ε.Σ.Υ.Ε. ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ 1999

Από τις συμβοηθούσες και μη αμειβόμενες, που αποτελούν το 1/5 περίπου των απασχολούμενων γυναικών το 1999, το 61% απασχολείται στη γεωργία, το 17% στο κλάδο του εμπορίου, 10% στον κλάδο των εστιατορίων – ξενοδοχείων και το 9% στη βιοτεχνία – βιομηχανία. Οι διαφοροποιήσεις στη παραπάνω κατανομή, σε σχέση με το 1993, είναι

σημαντικές και ακολουθούν τη γενική τάση κατανομής της απασχόλησης στους κλάδους. Η κατανομή των γυναικών σε σχέση με την θέση στην επιχείρηση ανάμεσα στις υπόλοιπες κατηγορίες των κλάδων είναι πιο ομαλά μοιρασμένη. (βλ. Πίνακα 10 Παραρτήματος).

Η κατανομή των βοηθών οικογενειακών επιχειρήσεων κατά ηλικιακές ομάδες και φύλο παρουσιάζει μια συστηματικότητα (παρατηρείται και το 1988), η οποία συνίσταται στη μεγάλη συγκέντρωση αντρών συμβοηθούτων στις μικρές ομάδες ηλικιών έως 29 χρόνων, ενώ στις μεγαλύτερες η συντριπτική πλειοψηφία είναι γυναίκες. Συγκεκριμένα, στη ηλικιακή ομάδα 20-24 χρόνων η κατανομή των συμβοηθούτων μελών κατά φύλο είναι 32% γυναίκες και 68% άντρες, ενώ στην ομάδα 45-64 χρόνων είναι 93% γυναίκες και 7% άντρες.

Πίνακας 21.

ΗΛΙΚΙΑΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΚΑΤΑ ΘΕΣΗ ΣΤΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ , 1999				
	Αυτοαπασχολούμενες με προσωπικό	Αυτοαπασχολούμενες χωρίς προσωπικό	Μισθωτές	Βοηθοί σε οικογενειακές επιχειρήσεις
15-19 ετών	0	0,31	1,44	3,65
20-24 ετών	1,85	3,23	11,91	6,95
25-29 ετών	8,68	8,90	17,58	8,22
30-44 ετών	49,51	37,94	48,24	33,55
45-64 ετών	38,08	45,73	20,52	42,71
65+ ετών	1,87	3,89	0,32	4,92
Σύνολο	100,00	100,00	100,00	100,00

ΠΗΓΗ: Ε.Σ.Υ.Ε. ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ 1999

4.2.7 Μερική απασχόληση

Σημαντικό κομμάτι της γυναικείας εργασίας αποτελεί και η μερική απασχόληση, η οποία καθιερώθηκε με το νόμο το 1990.

Θεωρητικά η εφαρμογή της ήταν ανέκαθεν δυνατή με βάση την αρχή της ελευθερίας των συμβάσεων, στη πράξη όμως, μέχρι το τέλος της δεκαετίας του '80 οι συμβάσεις μερικής απασχόλησης ήταν μάλλον σπάνιο φαινόμενο.

Η καθιέρωσή τους στοχεύει κυρίως στη πιο εύκολη πρόσβαση στην εργασία για συγκεκριμένες ομάδες όπως οι γυναίκες και οι νέοι.

Στο Πίνακα 22 φαίνεται η εξέλιξη της μερικής απασχόλησης κατά φύλο (1991-'93-'95-'97). Την περίοδο 1991-1997 η γυναικεία πλήρης απασχόληση αυξήθηκε περισσότερο από 10% ενώ το αντίστοιχο ποσοστό της μερικής απασχόλησης είναι περίπου 30%. Δηλαδή από τις 145933 θέσεις εργασίας οι 27.657 (19%) είναι θέσεις μερικής απασχόλησης

Πίνακας 22.

**Εξέλιξη της μερικής και πλήρης απασχόλησης κατά φύλο
1991,93,95,97**

	1991		1993		1995		1997	
	Απ. Αρ.	%	Απ. Αρ.	%	Απ. Αρ.	%	Απ. Αρ.	%
Σύνολο απασχολούμ	3632437	100,0	3720179	100,0	3823809	100,0	3854055	100,0
Με πλήρη απασχόληση	3492838	96,2	3557871	95,6	3639264	95,2	3675421	95,4
Με μερική απασχόληση	139599	3,8	162308	4,4	184545	4,8	178634	4,6
Άντρες	2406784	100,0	2419472	100,0	2452223	100,0	2438980	100,0
Με πλήρη απασχόληση	2355081	97,9	2357113	97,4	2383230	97,2	2375581	97,4
Με μερική απασχόληση	51703	2,1	62359	2,6	68993	2,8	63399	2,6
Γυναίκες	1225653	100,0	1300707	100,0	1371586	100,0	1415076	100,0
Με πλήρη απασχόληση	1137758	92,8	1200758	92,3	1256034	91,6	1299841	91,8
Με μερική απασχόληση	87895	7,2	99949	7,7	115552	8,4	115235	8,2

ΠΗΓΗ: Ε.Σ.Υ.Ε. ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ 1991,1993,1995,1997

Από τον Πίνακα 22 παρατηρούμε ότι το 1995 με μερική απασχόληση εργάζονται 184.545 άτομα που στην πλειοψηφία τους είναι γυναίκες (62,6%). Στη συνολική απασχόληση συμμετέχουν με ποσοστό 36% και κατά συνέπεια υπεραντιπροσωπεύονται ανάμεσα στους απασχολούμενους με μερική απασχόληση. Μόνο το 2,8% των αντρών απασχολούνται μερικώς, το αντίστοιχο ποσοστό για τις γυναίκες είναι

8,4%. Βλέπουμε επίσης ότι στις περισσότερες ηλικιακές ομάδες οι γυναίκες μερικώς απασχολούμενες υπερτερούν αριθμητικά των αντρών.

Πίνακας 23.

Απασχολούμενοι με μερική απασχόληση κατά φύλο και ομάδες ηλικιών, 1995

	Σύνολο		Άντρες		Γυναίκες	
	Απ. Αρ.	%	Απ. Αρ.	%	Απ. Αρ.	%
Σύνολο	184545	100,0	68993	100,0	115552	100,0
14 ετών	522	0,3	351	0,5	171	0,1
15-19 ετών	10272	5,6	5214	7,6	5058	4,4
20-24 ετών	19134	10,4	8725	12,6	10409	9,0
25-29 ετών	25053	13,6	8416	12,2	16637	14,4
30-44 ετών	50375	27,3	14298	20,7	36078	31,2
45-64 ετών	57953	31,4	20074	29,1	37879	32,8
65+ ετών	21236	11,5	11915	17,3	9321	8,1

ΠΗΓΗ: Ε.Σ.Υ.Ε. ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ 1995

Το 1999 το 10,5% του συνόλου των απασχολούμενων γυναικών δηλώνει ότι απασχολείται με μερική απασχόληση. Το αντίστοιχο ποσοστό των αντρών είναι της τάξης του 3,3%. Από αυτές τις γυναίκες όμως μόνο το 43% είναι μισθωτές, άρα η μερική απασχόληση περιορίζεται στο 4,5% του συνόλου των απασχολούμενων γυναικών και στο 1,1% των αντρών (1998). Από τις γυναίκες που δηλώνουν ότι απασχολούνται μερικώς, μόνο το 33% δεν επιθυμούσε να εργαστεί με πλήρη απασχόληση το 1999. Από το σύνολο των μερικώς απασχολούμενων, το 63% είναι γυναίκες και 37% άντρες. Το τελευταίο έτος, 1998-1999, η μεταβολή των μερικώς

απασχολουμένων παρουσιάζει σημαντική αύξηση του συνόλου των αντρών με μερική απασχόληση κατά 6,7% και μείωση των γυναικών της τάξης του 2,6%.

Η κατανομή του συνόλου (εργοδότες, αυτοαπασχολούμενες, μισθωτές, συμβοηθούντα μέλη) των απασχολούμενων γυναικών με πλήρη και μερική απασχόληση παρουσιάζει μεγάλη διαφοροποίηση όσον αφορά το επίπεδο εκπαίδευσής τους, όπως φαίνεται στο επόμενο διάγραμμα. Στην περίπτωση των μερικώς απασχολούμενων η πλειονότητα των γυναικών, 57%, έχει επίπεδο υποχρεωτικής εκπαίδευσης ή χαμηλότερο. Επίσης σημειώνουμε ότι από τις μερικώς απασχολούμενες με πτυχίο ΑΕΙ και Ανώτερης Τεχνικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης το 58% και 41% αντιστοίχως απασχολείται στους κλάδους της εκπαίδευσης και της υγείας. Περίπου το 70% όσον κατέχουν μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών και εργάζονται με μερική απασχόληση απασχολούνται στους κλάδους της εκπαίδευσης και της υγείας.

Όσο χαμηλότερο είναι το επίπεδο εκπαίδευσης των απασχολούμενων τόσο μεγαλύτερο είναι το ποσοστό των μερικώς απασχολούμενων, με εξαίρεση όσες κατέχουν μεταπτυχιακό τίτλο σπουδών. Από τις απασχολούμενες που δεν πήγαν καθόλου σχολείο το 21% εργάζεται με μερική απασχόληση ενώ από τις πτυχιούχους ΑΕΙ μόνο το 8%.

4.2.8 Αμοιβές κατά φύλο

Οι μέσοι όροι των αποδοχών των γυναικών εξακολουθούν να είναι χαμηλότεροι αυτών των αντρών και για το 1998 είναι :

Την εξεταζόμενη περίοδο (1993-1999) η σχέση των αποδοχών των γυναικών προς αυτές των αντρών στους περισσότερους κλάδους βελτιώθηκε και σε μερικούς επιδεινώθηκε, υπό την έννοια ότι η διαφορά του μέσου όρου των αμοιβών κατά φύλο μειώθηκε ή αυξήθηκε.

Οι δύο κλαδικές κατηγορίες στις οποίες αυξήθηκε η διαφορά των αμοιβών κατά φύλο, συμπεριλαμβάνονται στους μονοψήφιους κλάδους οικονομικής δραστηριότητας «Παροχή ρεύματος, φυσικού αερίου, νερού» και «Ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί», η οποίοι παρουσίασαν αύξηση της απασχόλησης των γυναικών κατά 11% και 37% αντίστοιχα, και μάλιστα μεγαλύτερη στα ανώτερα επαγγέλματα.

Η διαφορά στους μέσους όρους των αμοιβών παρουσιάζεται σε όλους τους κλάδους και κυμαίνεται, το 1998, από 5,6% στους υπάλληλους του λιανικού εμπορίου έως και 37,2% στους υπαλλήλους των ασφαλιστικών εταιριών (βλ. Πίνακα 24).

Πίνακας 24.

ΜΕΣΟΙ ΟΡΟΙ ΑΠΟΔΟΧΩΝ ΚΑΤΑ ΚΛΑΔΟ ΚΑΙ ΦΥΛΟ, 1998- ΣΧΕΣΗ ΑΜΟΙΒΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ / ΑΝΤΡΩΝ				
ΚΛΑΔΟΣ ΟΙΚΟΝ. ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ	ΣΥΝΟΛΟ	ΑΝΤΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΑΜΟΙΒΕΣ ΓΥΝ. ΩΣ % ΑΜΟΙΒΩΝ ΑΝΔΡ.
ΜΕΣΟΙ ΟΡΟΙ ΜΗΝΙΑΙΩΝ ΑΠΟΔΟΧΩΝ ΕΡΓΑΤΩΝ				
ΣΤΙΣ ΑΣΦΑΛΕΙΕΣ	406548	521112	327467	62,8
ΣΤΙΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ	486333	536601	314738	76,8
ΣΤΟ ΧΟΝΔΡΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ	333675	352069	293839	83,5
ΣΤΟ ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ	250324	267870	236207	94,4
ΣΤΑ ΟΡΥΧΕΙΑ	437580	472857	331684	70,1
ΣΤΟΝ ΗΛΕΚΤΡΙΣΜΟ & ΥΔΡΕΥΣΗ	474911	523928	330860	63,1
ΣΤΗ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΑ - ΒΙΟΤΕΧΝΙΑ	428799	462529	326668	71,1

ΠΗΓΗ : 4η-5η ΕΘΝΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

4.2.9 Απασχόληση στο Δημόσιο Τομέα.

Βασική μεταβολή στην απασχόληση των γυναικών στο Δημόσιο Τομέα αποτελεί η αύξηση του αριθμού των γυναικών σε όλους τους τομείς του δημόσιου τομέα. Η αναλογική υπεροχή των γυναικών πτυχιούχων ΑΕΙ παρατηρείται σε όλες τις κατηγορίες κατά έτη υπηρεσίας, εκτός από τις γυναίκες 31 έως 35. Το ίδιο βεβαίως ισχύει και στη κατανομή κατά ηλικιακές ομάδες.

Το ποσοστό των γυναικών διαφοροποιείται στους διάφορους τομείς του συνόλου του δημόσιου τομέα. Οι γυναίκες αποτελούν το 41% περίπου του μόνιμου προσωπικού των Δημόσιων Υπηρεσιών, το 66% των μόνιμων

υπαλλήλων των ΝΠΔΔ (υγεία-πρόνοια), το 28% των μόνιμων υπαλλήλων ΟΤΑ και το 21% του μόνιμου προσωπικού των ΚΝΠΠΔ.¹

1. Εθνική Έκθεση της Ελλάδος :1993-1999

4.3 2000 – 2005

Οι βασικοί δείκτες απασχόλησης φαίνονται στον Πίνακα 25.

Πίνακας 25.

2005

	Άντρες	Γυναίκες
Ανεργία	5,8%	15,2%
Ανεργία μακράς διάρκειας	46,4%	61,4%
Εργατικό δυναμικό	59,3%	40,7%
Απασχολούμενοι	61,8%	38,2%
Άνεργοι	35,7%	64,3%
Άνεργοι μακράς διάρκειας	29,6%	70,4%

ΠΗΓΗ: Ε.Σ.Υ.Ε. ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ 2005

Το 2005 οι γυναίκες αποτελούν το 40,7 του εργατικού δυναμικού και το 38,2 των απασχολούμενων (τα αντίστοιχα ποσοστά το 1999 ήταν 40,2% και 37,4%). Η ίδια ομάδα αποτελεί το 61% των άνεργων και το 65% των ανέργων μακράς διάρκειας, όπως συμπεραίνουμε από τον ακόλουθο Πίνακα 20 . Η ανεργία όμως των γυναικών φαίνεται μειωμένη 15,2% σε σχέση με αυτή του 1999 (17,9%). (βλ. Πίνακα 11 Παραρτήματος).

4.3.1 Χαρακτηριστικά ανεργίας των γυναικών

Πάνω από το 60% των άνεργων και των ανέργων νέων μέχρι 29 ετών είναι γυναίκες (64,3% και 63,2% αντίστοιχα), το 70,4% των μακροχρόνια άνεργων καθώς και το 73,5% των νεοεισερχόμενων άνεργων

είναι γυναίκες, ενώ η αναλογία τους στους άνεργους που έχουν εργαστεί στο παρελθόν πλησιάζει το 57%.

Σύμφωνα με τον Πίνακα 26 τα υψηλότερα ποσοστά ανεργίας για τις γυναίκες πλήττουν τις ηλικίες 20-24 ετών και 25-29 ετών.

Πίνακας 26.

ΠΟΣΟΣΤΑ ΑΝΕΡΓΙΑΣ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΚΑΤΑ ΗΛΙΚΙΑ		
2000-2005		
	2000	2005
Σύνολο	8,19	3,59
15-19 ετών	22,95	18,2
20-24 ετών	22,24	21,17
25-29 ετών	35,44	41,53
30-44 ετών	11,09	15,19
45-64 ετών	0,09	0,26

ΠΗΓΗ: Ε.Σ.Υ.Ε. ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ 2005

Βλέπουμε ότι το ποσοστό ανεργίας μειώθηκε για τις δύο πρώτες κατηγορίες και αυξήθηκε για τις υπόλοιπες

Την ίδια περίοδο παρατηρούμε ότι οι νέοι άνεργοι αποτελούν το 49,7% του συνόλου των ανέργων γυναικών το 2000 ενώ το ίδιο ποσοστό το 2005 είναι μειωμένο στα 43,7%, εξακολουθεί όμως να είναι αρκετά μεγάλο. Φαίνεται επίσης ότι το μεγαλύτερο μέρος των ανέργων γυναικών είναι μακροχρόνια άνεργες με διάρκεια αναζήτησης εργασίας πάνω από 1 χρόνο, όπως φαίνεται στον Πίνακα 27. Το ποσοστό αυτό φτάνει για τις γυναίκες το 61,3% (το 1999 ήταν 62%) και για τους άντρες το 46,4% (το 1999 ήταν 53%). Αυτό είναι ένδειξη της μεγάλης εισόδου των γυναικών

στην αγορά εργασίας και της σχετικής αδυναμίας της αγοράς να τις απορροφήσει.

Πίνακας 27.

ΧΡΟΝΟΣ ΑΝΑΖΗΤΗΣΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ	2000	2002	2003	2004	2005
Τώρα θα αρχίσει να	0,3	0,7	0,3	0,9	0,7
< 1 μήνα	2,3	2,4	3,1	3,2	3,8
1-2 μήνες	6,4	7	6,9	7,1	7,8
3-5 μήνες	12,2	13,4	11,5	12,6	9,8
6-11 μήνες	16,3	18,8	15,7	19,6	16,3
>12 μήνες	62,4	57,8	62,3	56,4	61,3
Σύνολο	100	100	100	100	100
Νέοι	49,7	42,1	43,9	43,1	43,7

ΠΗΓΗ: Ε.Σ.Υ.Ε. ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ 2005

4.3.2 Μεταβολές στην κλαδική σύνθεση της απασχόλησης των γυναικών

Την περίοδο 2000-2005 βλέπουμε ότι οι απασχολούμενες στην γεωργία εξακολουθούν να μειώνονται (κατά 65762 θέσεις), όπως και την προηγούμενη περίοδο, αποτελώντας όμως ακόμα το 19,7% του συνόλου των απασχολούμενων γυναικών (Πίνακας 28).

Πίνακας 28.

ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΕΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΚΑΤΑ ΜΟΝΟΨΗΦΙΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ 2000, 2005				
	2000		2005	
	Σύνολο	Γυναίκες	Σύνολο	Γυναίκες
Γεωργία, κτηνοτροφία, θήρα και δασοκομία	700903	297110	530406	231348
Αλιεία	11949	1559	14180	1576
Ορυχεία και λατομεία	18610	1087	17747	1076
Μεταποιητικές βιομηχανίες	571540	170563	560322	152733
Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος φυσικού αερίου και νερού	40102	8337	37689	6794
Κατασκευές	295874	5357	367273	6586
Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή αυτοκινήτων, οχ	702121	261329	782136	316017
Ξενοδοχεία και εστιατόρια	272768	115040	304111	136507
Μεταφορές αποθήκευση και επικοινωνίες	254470	42361	267735	48266
Ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί	107981	51324	113050	56140
Διαχείριση ακίνητης περιουσίας, εκμισθώσεις και επιχειρηματικές δραστηριότητες	197196	88130	289222	135925
Δημόσια διοίκηση και άμυνα, υποχρεωτική κοινωνική ασφάλ	301333	96690	343641	111357
Εκπαίδευση	249776	151970	312365	189912
Υγεία και κοινωνική μέριμνα	188219	122465	220205	141717
Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών υπέρ του κοινωνικ	132114	57278	153609	75102
Ιδιωτικά νοικοκυριά που απασχολούν οικιακό προσωπικό	52643	49615	67632	65041
Ετερόδοκοι οργανισμοί και όργανα	279		614	
Σύνολο	4097875	1520214	4381936	1676095

ΠΗΓΗ: Ε.Σ.Υ.Ε. ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ 2005

Οι κατηγορίες που παρατηρούμε μείωση της απασχόλησης των γυναικών εκτός από την γεωργία είναι αυτές των ορυχείων, των μεταποιητικών βιομηχανιών και της παροχής ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου και νερού με την τελευταία να παρουσιάζει ποσοστιαία μείωση 18,6% (Πίνακας 29).

Πίνακας 29.

ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΕΣ ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ ΤΗΣ ΚΛΑΔΙΚΗΣ ΣΥΝΘΕΣΗΣ 2000, 2005	
	%
Γεωργία, κτηνοτροφία, θήρα και δασοκομία	19,7
Αλιεία	1,1
Ορυχεία και λατομεία	-1,1
Μεταποιητικές βιομηχανίες	10,4
Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος φυσικού αερίου και νερού	-18,6
Κατασκευές	22,9
Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή αυτοκίνητων, οχ	20,9
Ξενοδοχεία και εστιατόρια	18,6
Μεταφορές αποθήκευση και επικοινωνίες	13,9
Ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί	9,3
Διαχείριση ακίνητης περιουσίας, εκμισθώσεις και επιχειρηματικές δραστηριότητες	54,2
Δημόσια διοίκηση και άμυνα, υποχρεωτική κοινωνική ασφάλ	15,1
Εκπαίδευση	24,9
Υγεία και κοινωνική μέριμνα	15,7
Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών υπέρ του κοινωνικ	31,1
Ιδιωτικά νοικοκυριά που απασχολούν οικιακό προσωπικό	29,1
Ετερόδοκοι οργανισμοί και όργανα	-

ΠΗΓΗ: Ε.Σ.Υ.Ε. ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ 2005

Προς την διαχείριση ακίνητης περιουσίας, τις εκμισθώσεις και άλλες επιχειρηματικές δραστηριότητες φαίνεται να υπάρχει μεγαλύτερη ροπή με ποσοστιαία μεταβολή της τάξης του 54,2%. Ενώ ακολουθούν οι «Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών» με μεταβολή 31,1%, η εκπαίδευση με μεταβολή 24,9% και το Χονδρικό και Λιανικό εμπόριο με 20,9%.

Το 2005 οι γυναίκες απασχολούνται κατά 14% περίπου στην γεωργία κατά 16% στον δευτερογενή τομέα και κατά 70% περίπου στον τριτογενή τομέα (τα αντίστοιχα ποσοστά για το 1999 ήταν 19%, 13% και 68%).

4.3.3 Μεταβολές στην απασχόληση κατά ευρύτερη επαγγελματική κατηγορία

Την περίοδο που εξετάζουμε εδώ βλέπουμε ότι η γυναικεία απασχόληση παρουσιάζει αύξηση σε όλες τις επαγγελματικές κατηγορίες. Σε μερικές από αυτές ξεπερνάει την αντίστοιχη των αντρών όπως στη κατηγορία «Υπάλληλοι Γραφείου», «Απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών και πωλητές» και «Ανειδίκευτοι εργάτες, μικροεπαγγελματίες». Από ότι βλέπουμε στον Πίνακα 30 η κατηγορία στην οποία συμμετέχουν με το μικρότερο ποσοστό είναι αυτή των ειδικευμένων τεχνιτών. Η μεγαλύτερη αύξηση του ποσοστού συμμετοχής παρατηρείται επίσης στην ίδια κατηγορία (7,8%).

Πίνακας 30.

ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΕΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΚΑΤΑ ΜΟΝΟΨΗΦΙΕΣ						
ΟΜΑΔΕΣ ΑΤΟΜΙΚΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ 2000, 2005						
	2000			2005		
	Γυναίκες	Σύνολο	%	Γυναίκες	Σύνολο	%
Μέλη των βουλευτικών σωμάτων	102523	407915	25,1	116234	451276	25,7
Επιστημονικά και καλλιτεχνικά επαγγέλματα	225663	480772	46,9	291342	608461	47,8
Τεχνολόγοι, τεχνικοί βοηθοί	129848	273789	47,4	171397	342078	50,1
Υπάλληλοι γραφείου	262623	459846	57,1	287741	498719	57,6
Απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών-πωλήσεων	266558	530175	50,2	324687	611354	53,1
Ειδικευμένοι γεωργοί, κτηνοτρόφοι, δασοκόμοι	293971	699291	42,0	225449	525352	42,9
Ειδικευμένοι τεχνίτες	86952	6556499	1,3	61752	676006	9,1
Χειριστές σταθερών βιομηχ. Εγκαταστάσεων, μηχανημάτων	29087	314621	9,2	32794	323801	10,1
Ανειδίκευτοι εργάτες, μικροεπαγγελματίες	120013	233910	51,3	158822	283968	55,9
Άτομα μη δυνάμενα να καταταγούν	2975	41059	7,2	5876	60922	9,6
ΣΥΝΟΛΟ	1520214	4097875	37,0	1676095	4381936	38,2

ΠΗΓΗ: Ε.Σ.Υ.Ε. ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ 2005

Το σύνολο των απασχολούμενων γυναικών μοιράζεται ως επί το πλείστον στις κατηγορίες «Απασχολούμενοι στην παροχή υπηρεσιών και πωλητές» (ποσοστό 19,3%, αυξημένο κατά 1,8% από το 2000), «Επιστημονικά και καλλιτεχνικά επαγγέλματα» (ποσοστό 17,1%, μειωμένο κατά 0,2% από το 2000) και «Ειδικευμένοι γεωργοί, κτηνοτρόφοι» (ποσοστό 13,4%, μειωμένο κατά 5,9% από το 2000).

4.3.4 Κατάσταση απασχόλησης και επίπεδο εκπαίδευσης

Το 2005 βλέπουμε ότι το επίπεδο κατάρτισης των γυναικών έχει ανέβει , με τις κατόχους Διδακτορικού ή Μεταπτυχιακού τίτλου , Πτυχίο Ανώτατων Σχολών , Πτυχίο Ανώτερης Τεχνικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Απολυτήριο Μέσης Εκπαίδευσης να έχουν αυξηθεί σε σχέση με αυτές της προηγούμενης δεκαετίας. Το 41% έχει χαμηλό μορφωτικό επίπεδο (δεν πήγε σχολείο , παρακολούθησε μερικές τάξεις δημοτικού ,ή έχει απολυτήριο δημοτικού), μειωμένο κατά 6% από το 1999 (περίπου 47%). Οι κατηγορίες αυτές έχουν ποσοστό ανεργίας 17,2% δηλαδή 2,8%, όπως προκύπτει από τον Πίνακα 31, λιγότερο από την προηγούμενη περίοδο. Η κατηγορία που πλήττεται περισσότερο από την ανεργία είναι αυτή των κατόχων απολυτηρίου Μέσης Εκπαίδευσης με ποσοστό 37% και ακολουθούν οι πτυχιούχοι Ανώτερης Τεχνικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης με 27,3% .

Πίνακας 31.

Πληθυσμός ηλικίας 15 ετών και άνω, κατά κατάσταση απασχόλησης, επίπεδο εκπαίδευσης & φύλο, 2005 Β τρίμηνο Σύνολο Χώρας					
ΦΥΛΟ ΘΗΛΕΙΣ					
		Κατάσταση απασχόλησης			Σύνολο
		Απασχολούμενοι	Άνεργοι	Μη οικονομικά ενεργοί	
ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	Διδακτορικό ή Μεταπτυχιακός τίτλος	23.999	2.615	2.373	28.986
	Πτυχίο Ανωτάτων Σχολών	330.884	38.561	99.926	469.371
	Φοίτηση σε ΑΕΙ(τουλαχ. 1 χρόνο) αλλά δεν πήρε πτυχίο	461		497	957
	Πτυχίο Ανώτερης Τεχν.Επαγ. Εκπαίδευσης	307.429	63.951	87.325	458.705
	Απολυτήριο Μέσης Εκπαίδευσης	509.277	111.830	667.320	1.288.427
	Απολυτήριο 3-ταξ Μέσης Εκπαίδευσης	134.122	31.452	343.338	508.913
	Απολυτήριο Δημοτικού	347.480	48.905	1.091.141	1.487.526
	Μερικές τάξεις Δημοτικού	13.328	1.331	221.703	236.362
	Δεν πήγε καθόλου σχολείο	9.114	1.388	184.813	195.315
Σύνολο		1.676.095	300.032	2.698.436	4.674.563

ΠΗΓΗ: Ε.Σ.Υ.Ε. ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ 2005

Πιο συγκεκριμένα για τις κατόχους Διδακτορικών ή Μεταπτυχιακών τίτλων, τις πτυχιούχους Ανώτατων Σχολών και Σχολών Ανώτερης Τεχνικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, τις κατόχους απολυτηρίου Μέσης Εκπαίδευσης και απολυτηρίου 3-τάξιας Μέσης Εκπαίδευσης που πλήττεται περισσότερο από την ανεργία είναι αυτή των 30-44 ετών. Για όσες έχουν απολυτήριο Δημοτικού, η κατηγορία 45-64 παρουσιάζει μεγαλύτερα ποσοστά ανεργίας, ενώ για όσες δεν πήγαν καθόλου σχολείο πλήττονται οι γυναίκες που είναι 25 έως 29 χρονών (Πίνακας 33).

Πίνακας 32 : Άνεργοι κατά ομάδες ηλικιών, φύλο και επίπεδο εκπαίδευσης, Β τρίμηνο 2005								
ΦΥΛΟ ΘΗΛΕΙΣ								
		Ομάδες ηλικιών					Σύνολο	
		15-19	20-24	25-29	30-44	45-64		65+
ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙ- ΔΕΥΣΗΣ	Διδακτορικό ή Μεταπτυχιακός τίτλος		384	650	1,581			2,615
	Πτυχίο Ανωτάτων Σχολών		6,071	13,484	16,393	2,613		38,561
	Πτυχίο Ανώτερης Τεχν.Επαγ. Εκπαίδευσης	233	14,861	20,448	23,912	4,496		63,951
	Απολυτήριο Μέσης Εκπαίδευσης	7,902	26,538	22,210	44,712	10,288	181	111,830
	Απολυτήριο 3-ταξ Μέσης Εκπαίδευσης	1,982	4,521	3,118	16,043	5,571	218	31,452
	Απολυτήριο Δημοτικού	533	2,165	3,203	21,216	21,543	246	48,905
	Μερικές τάξεις Δημοτικού		261		378	692		1,331
	Δέν πήγε καθόλου σχολείο	122		409	359	376	121	1,388
Σύνολο		10,772	54,801	63,521	124,594	45,578	766	300,032

ΠΗΓΗ: Ε.Σ.Υ.Ε. ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ 2005

4.3.5 Μεταβολές στην απασχόληση σε σχέση με τη θέση στην επιχείρηση

Οι μεταβολές στις κατηγορίες των απασχολούμενων γυναικών κατά θέση στο επάγγελμα είναι θετικές για τις κατηγορίες των εργοδοτών με ποσοστό 0,3% και την κατηγορία των μισθωτών με ποσοστιαία μεταβολή

από το 2000 έως το 2005 6,9% που αποτελεί και την μεγαλύτερη. Οι βοηθοί οικογενειακών επιχειρήσεων μειώθηκαν κατά 6% αποτελώντας έτσι το 2005 το 11,2% του συνόλου των γυναικών στις επιχειρήσεις. (Πίνακας 33).

Πίνακας 33.

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ ΚΑΤΑ ΘΕΣΗ ΣΤΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΚΑΙ ΦΥΛΟ, 2005				
	ΑΝΤΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	Μεταβολή 2000-2005	
			ΑΝΤΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ
ΣΥΝΟΛΟ	100%	100%		
Εργοδότης/τρια	10,5%	4,1%	-0,1%	0,3%
Αυτοαπασχολούμενος/η χωρίς προσωπικό	25,4%	16,7%	2,8%	-1,2%
Μισθωτός/ή	60,8%	68%	-4,5%	6,9%
Βοηθός στην οικογ. Επιχείρηση	3,3%	11,2%	1,8%	-6%

ΠΗΓΗ: Ε.Σ.Υ.Ε. ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ 2005

Η κατανομή των αυτοαπασχολούμενων γυναικών χωρίς προσωπικό, κατά ηλικιακές ομάδες παρουσιάζει μια αύξηση όσο ανεβαίνουμε την κλίμακα των ηλικιών με μεγαλύτερη συγκέντρωση στην κατηγορία των 45-64 ετών. Το ίδιο ακριβώς παρατηρείται και για την κατηγορία των βοηθών σε οικογενειακές επιχειρήσεις. Ενδιαφέρον επίσης παρουσιάζει το γεγονός ότι στην ηλικιακή ομάδα 15-19 ετών των αυτοαπασχολούμενων με προσωπικό στο σύνολό τους (και τα δύο φύλα), το 75,8% είναι γυναίκες ενώ στις υπόλοιπες ηλικιακές ομάδες το ποσοστό πέφτει απότομα (14,4% στην αμέσως επόμενη ομάδα). Τέλος, για τους βοηθούς οικογενειακών επιχειρήσεων στην ηλικιακή κατηγορία 45-64 ετών, η συντριπτική πλειοψηφία είναι γυναίκες (91,2%).

Πίνακας 34.

ΗΛΙΚΙΑΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΚΑΤΑ ΘΕΣΗ ΣΤΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ , 2005				
	Αυτοαπασχολού- μενες με προσωπικό	Αυτοαπασχολού- μενες χωρίς προσωπικό	Μισθωτές	Βοηθοί σε οικογενειακές επιχειρήσεις
15-19 ετών	0,8%	0,2%	0,8%	1,8%
20-24 ετών	1,3%	1,9%	8,2%	5,1%
25-29 ετών	5,9%	7,9%	16,8%	8,7%
30-44 ετών	48,3%	37,7%	48,5%	36,6%
45-64 ετών	40,7%	49,0%	25,5%	43,8%
65+ ετών	3%	3,1%	0,2%	4%
Σύνολο	100%	100%	100%	100%

ΠΗΓΗ: Ε.Σ.Υ.Ε. ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ 2005

Όπως φαίνεται στον Πίνακα 35 από τις αυτοαπασχολούμενες γυναίκες με προσωπικό, το μεγαλύτερο ποσοστό έχει ανώτερη ή ανώτατη μόρφωση και το 32,7% μέση. Βλέπουμε επίσης ότι από τις 1138889 μισθωτές γυναίκες το 2005 το 48,1% έχει ανώτερη ή ανώτατη μόρφωση και μόνο το 18,8% χαμηλή. Αντίθετα από τις 261453 γυναίκες που απασχολούνται ως βοηθοί στην οικογενειακή επιχείρηση το 64,1% έχει τελειώσει την υποχρεωτική εκπαίδευση και μόνο το 9,9% έχουν πτυχίο ανώτερων ή ανώτατων σχολών.

Πίνακας 35.

ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ ΚΑΤΑ ΘΕΣΗ ΣΤΗΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ ΚΑΙ ΕΠΙΠΕΔΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ, 2005			
	Ανώτερη/τατη εκπαίδευση	Μέση εκπαίδευση	Χαμηλή εκπαίδευση
Αυτοαπασχολούμενη με προσωπικό	42,2%	32,7%	25,1%
Αυτοαπασχολούμενη χωρίς προσωπικό	24,4%	22,1%	53,5%
Μισθωτή	48,1%	33,1%	18,8%
Βοηθός στην οικογ. Επιχείρηση	9,9%	25,4%	64,1%

ΠΗΓΗ: Ε.Σ.Υ.Ε. ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ 2005

Από τις αυτοαπασχολούμενες με προσωπικό το μεγαλύτερο ποσοστό ανήκει στο Χονδρικό και στο Λιανικό εμπόριο αυξημένο από το 2000 που ήταν 21,1%. Στην γεωργία συναντάμε τις περισσότερες αυτοαπασχολούμενες χωρίς προσωπικό και για τα δύο έτη (2000, 2005) με τα αντίστοιχα ποσοστά να είναι 41,5% και 39,6%. Στην κατηγορία των μισθωτών γυναικών βλέπουμε ότι υπάρχει καλύτερη κατανομή μεταξύ των κλάδων, με το χονδρικό εμπόριο πάλι να συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ποσοστό 15,1% και 17,5% για το 2000 και το 2005 αντίστοιχα και να ακολουθεί με μικρή διαφορά ο κλάδος της εκπαίδευσης. Στις συνβοηθούστες σε οικογενειακή επιχείρηση έχουμε μεγάλη συγκέντρωση στη γεωργία (62,7% το 2000 και 53,3% το 2005) και ακολουθεί ο κλάδος του λιανικού και χονδρικού εμπορίου. (βλέπε Πίνακα 12 Παραρτήματος)

4.3.6 Μερική απασχόληση

Το 2005 βλέπουμε επίσης (Πίνακας 36) ότι οι ηλικιακές ομάδες 30-44 ετών και 45-64 ετών έχουν αυξημένα ποσοστά συμμετοχής στην μερική

απασχόληση έναντι των υπόλοιπων ηλικιακών ομάδων του ίδιου φύλου αλλά και των αντίστοιχων ηλικιακών ομάδων των αντρών.

Πίνακας 36.

Μερική και πλήρης απασχόλησης κατά φύλο , 2005		
	1991	
	Απ. Αρ.	%
Σύνολο απασχολούμενων	4381936	100,0
Με πλήρη απασχόληση	4170952	95,2
Με μερική απασχόληση	210984	4,8
Άντρες	2705841	100,0
Με πλήρη απασχόληση	2647709	97,8
Με μερική απασχόληση	58132	2,2
Γυναίκες	1676095	100,0
Με πλήρη απασχόληση	1523243	90,8
Με μερική απασχόληση	152852	9,2

ΠΗΓΗ: Ε.Σ.Υ.Ε. ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ 2005

Πίνακας 37.

Απασχολούμενοι με μερική απασχόληση κατά φύλο και ομάδες ηλικιών, 2005

	Σύνολο		Άντρες		Γυναίκες	
	Απ. Αρ.	%	Απ. Αρ.	%	Απ. Αρ.	%
Σύνολο	210984	100,0	58132	100,0	152852	100,0
15-19 ετών	7768	3,7	3510	6,2	4258	2,7
20-24 ετών	25641	12,1	9646	16,4	15995	10,5
25-29 ετών	30145	14,3	8948	15,4	21198	13,9
30-44 ετών	76143	36,2	15983	27,5	60160	39,4
45-64 ετών	59851	28,3	13864	23,8	45986	30,1
65+ ετών	11436	5,4	6182	10,7	5254	3,4

Ενδιαφέρον τέλος παρουσιάζει το γεγονός ότι από τις 60863 απασχολούμενες γυναίκες οι 9932 (16,3%) θέλουν να αλλάξουν δουλειά επειδή ζητάνε εργασία με περισσότερες ώρες (Πίνακας 38). Το νούμερο αυτό επίσης αποτελεί το 60,3% του συνόλου των ατόμων (άντρες-γυναίκες) που επιθυμούν να βρουν άλλη δουλειά με περισσότερες ώρες.

Πίνακας 38.

Απασχολούμενοι που ζητούν εργασία κατά φύλο και λόγο

	Ζητά εργασία γιατί υπάρχει κίνδυνος ή αβεβαιότητα	Ζητά εργασία γιατί η εργασία είναι μεταβατική	Ζητά εργασία γιατί η τωρινή δεν είναι ανάλογη των προσόντων	Ζητά εργασία γιατί θέλει να εργαστεί περισσότερες ώρες	Ζητά εργασία γιατί θέλει μια εργασία με περισσότερες ώρες	Ζητά εργασία γιατί θέλει και 2 ^η εργασία	Ζητά εργασία γιατί επιθυμεί να έχει καλύτερες συνθήκες εργασίας	Ζητά εργασία για άλλους λόγους	Σύνολο
Σύνολο	14456	9656	10924	11456	16476	4569	47987	6162	121649
Άντρες	7375	4284	5004	5690	6543	2036	26814	3038	60786
Γυναίκες	7081	5372	5920	5765	9932	2533	21172	3088	60863

ΠΗΓΗ: Ε.Σ.Υ.Ε. ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ 2005

4.3.7 Αμοιβές κατά φύλο

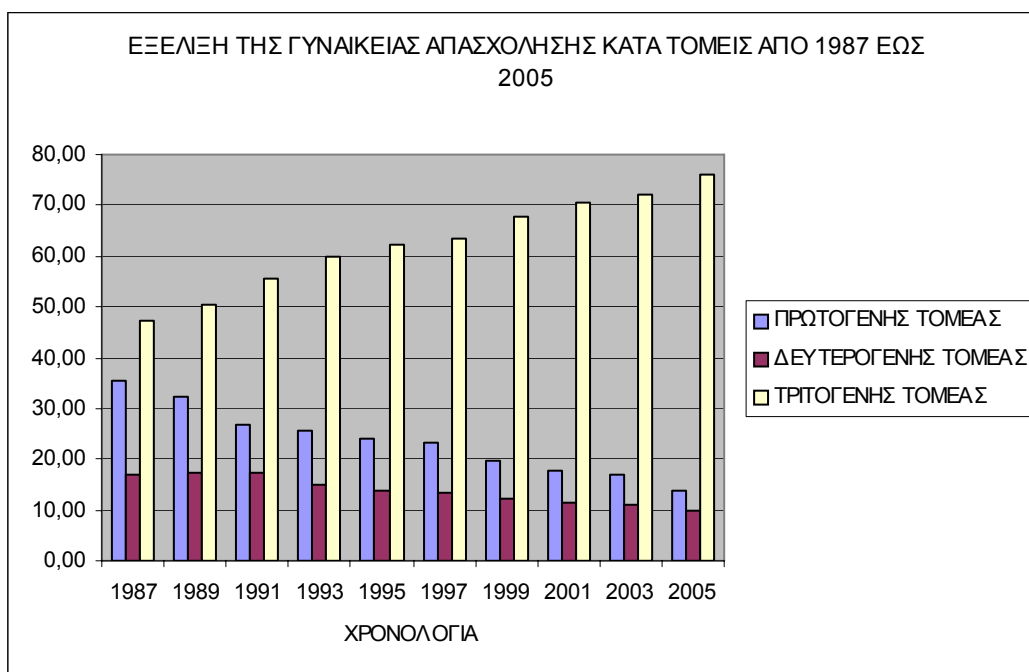
Το 2005 οι αμοιβές των γυναικών εξακολουθούν να είναι πιο χαμηλές από αυτές των αντρών. Η ψαλίδα βέβαια εξακολουθεί να κλείνει από δεκαετία σε δεκαετία. Σήμερα στις χαμηλές ηλικίες (20-30) οι διαφορές είναι μικρές αλλά αυξάνονται στις μέσες ηλικίες (30-40) και γίνονται μέγιστες στις ηλικίες 40-50. η διαφορά μεταξύ των μισθών των δύο φύλων κατά μέσο όρο κυμαίνεται περίπου στο 15%, ενώ οι γυναίκες κινδυνεύουν κατά 3% περισσότερο από τους άντρες να περιέλθουν σε κατάσταση φτώχειας. Το 2004 ο μέσος όρος μικτών αποδοχών των γυναικών ήταν 1785,66 € έναντι 2462,42 € των αντρών (η αμοιβή των γυναικών ήταν το 72,51% της αμοιβής των αντρών).

5. ΣΥΝΟΨΗ

Όσον αφορά την εξέλιξη της γυναικείας απασχόλησης στους τρεις τομείς παρατηρούμε μια σταδιακή μείωση της συμμετοχής των γυναικών στον τριτογενή και δευτερογενή τομέα. Στον πρωτογενή τομέα η εξέλιξη είναι ομαλή και φθίνουσα σε όλα τα έτη ξεκινώντας από 35,59% το 1987 και καταλήγοντας στο 13,96% το 2005. Η πορεία αυτή επηρεάζεται κυρίως από την μείωση της απασχόλησης των γυναικών στη γεωργία. Ο δευτερογενής τομέας εκτός από μια αύξηση της τάξης του 0,36% το 1989 και μια της τάξης του 0.24% το 1991, παρουσιάζει επίσης σταδιακή μείωση φτάνοντας το 2005 το 9,91%. Ο τομέας αυτός απασχολούσε ανέκαθεν τις λιγότερες γυναίκες σε σχέση με τους άλλους δύο. Τέλος στον τριτογενή τομέα η συμμετοχή των γυναικών είναι αύξουσα σε όλη την διάρκεια της περιόδου 1987-2005 και συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ποσοστό των απασχολούμενων γυναικών με αρκετά μεγάλη διαφορά από τους δύο προηγούμενους, ξεκινώντας από 47,47% το 1987 και φτάνοντας το 79,13% το 2005.

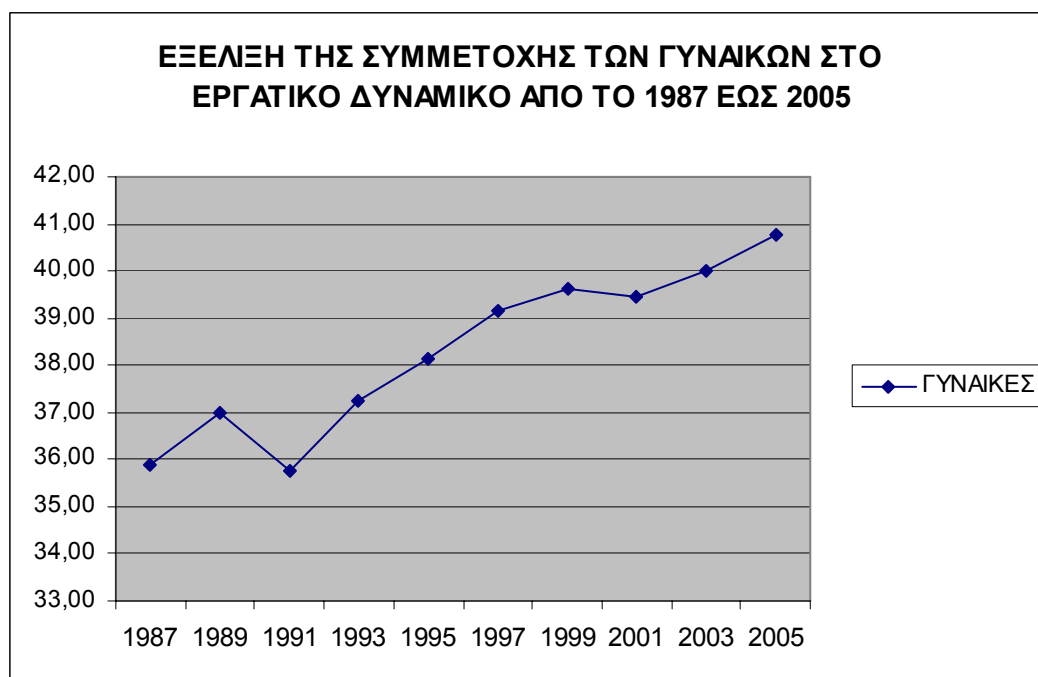
	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005
ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	35,59	32,42	26,83	25,49	23,95	23,17	19,87	17,75	16,92	13,96
ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	16,94	17,30	17,54	14,78	13,88	13,35	12,36	11,62	11,04	9,91
ΤΡΙΤΟΓΕΝΗΣ ΤΟΜΕΑΣ	47,47	50,28	55,63	59,72	62,17	63,47	67,78	70,63	72,04	76,13

Πηγή : Ε.Σ.Υ.Ε. ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ 1987-2005

Από ότι είδαμε η συμμετοχή των γυναικών στο εργατικό δυναμικό τις δύο τελευταίες δεκαετίες αυξάνεται συνεχώς με μερικές μόνο εξαιρέσεις. Έτσι το 1987 οι γυναίκες αποτελούν το 35,89% του εργατικού δυναμικού ενώ το 2005 το 40,76%, με μια πτώση μόνο το 1991 (από 36,97% το 1989 έπεσε στο 35,74% το 1991) και το 2001 (από 39,63% έπεσε στο 39,46%).

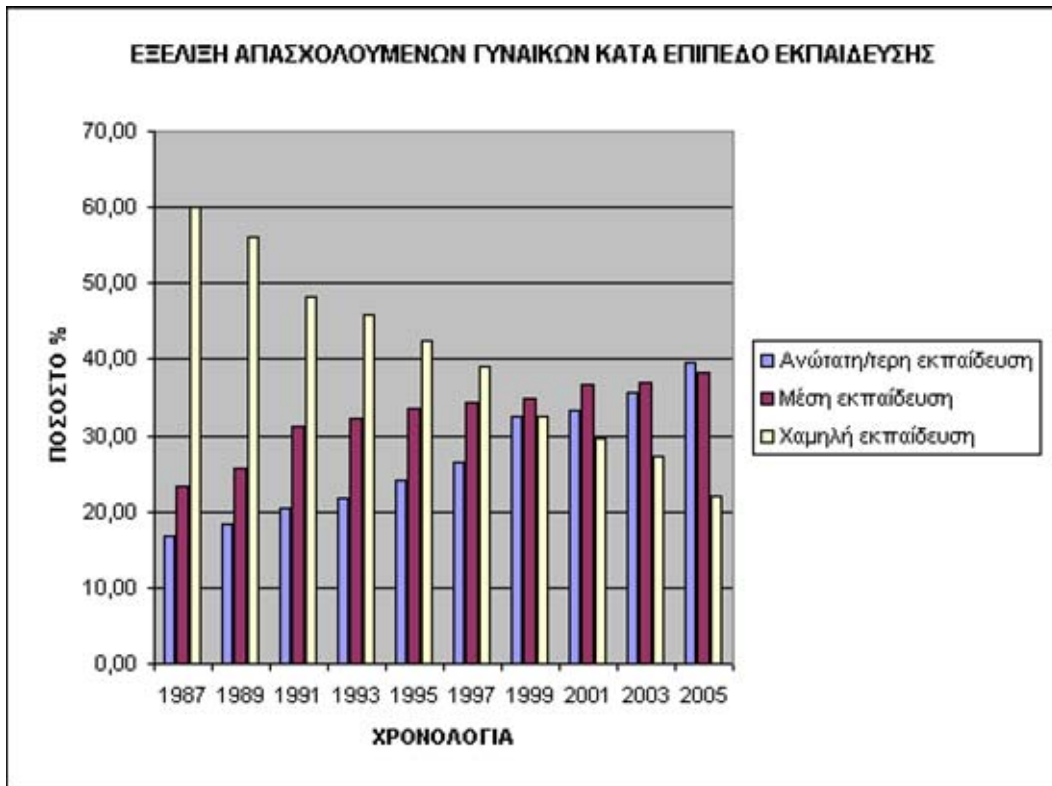
	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005
ΓΥΝΑΙΚΕΣ	1393665	1466723	1405968	1534386	1620215	1682402	1816684	1807962	1891506	1976127
ΣΥΝΟΛΟ	3882959	3966816	3933536	4118379	4248528	4294405	4583662	4581610	4728395	4848793
ΠΟΣΟΣΤΟ	35,89	36,97	35,74	37,26	38,14	39,18	39,63	39,46	40,00	40,76
<i>Πηγή: Ε.Σ.Υ.Ε. ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ 1987-2005</i>										

Η εξέλιξη της ανεργίας των γυναικών σε σχέση με το επίπεδο εκπαίδευσής τους φαίνεται στο παρακάτω γράφημα. Όπως είδαμε και στην προηγούμενη ανάλυσή μας, η κατάρτιση των γυναικών παρουσιάζει θετική εξέλιξη από την άποψη ότι μειώνεται το ποσοστό των γυναικών με χαμηλή εκπαίδευση. Έτσι παρατηρούμε ότι από 60% που ήταν το ποσοστό τους το 1987 έπεσε στο 22% το 2005. Αντίθετα αυξάνονται οι γυναίκες που έχουν ανώτερη ή ανωτάτη μόρφωση κατά 22,8% και αυτές που έχουν μέση εκπαίδευση κατά 15,1%.

Εξέλιξη Απασχολούμενων γυναικών κατά επίπεδο εκπαίδευσης										
	1987	1989	1991	1993	1995	1997	1999	2001	2003	2005
Ανώτατη/τερη εκπαίδευση	16,68	18,35	20,56	21,76	24,08	26,57	32,44	33,42	35,52	39,54
Μέση εκπαίδευση	23,29	25,60	31,12	32,37	33,48	34,47	34,98	36,83	37,09	38,39
Χαμηλή εκπαίδευση	60,03	56,05	48,31	45,87	42,44	38,95	32,58	29,75	27,39	22,07

Πηγή : Ε.Σ.Υ.Ε. ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ 1987-2005

6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η θέση των γυναικών στην αγορά εργασίας είναι δυσχερέστατη από αυτή των αντρών. Είδαμε ότι κατέχει μικρότερα ποσοστά στη συμμετοχή στο εργατικό δυναμικό, έχει αυξημένα ποσοστά ανεργίας κ.τ.λ. Παρόλα αυτά η εικόνα αυτή τείνει να αλλάζει. Παρατηρήσαμε ότι στην χρονική εξέλιξη βελτιώνεται η θέση της σε όλους σχεδόν τους τομείς. Αυτό βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση με την αλλαγή του ρόλου των δύο φύλων στην οικονομική και κοινωνική ζωή της χώρας. Η αύξηση της συμμετοχής τους στο εκπαιδευτικό σύστημα αλλά και η ανάγκη για εργατικά χέρια έχουν οδηγήσει στην πιο ενεργή δράση των γυναικών στον εργασιακό χώρο. Προς αυτή τη πορεία σημαντικό ρόλο έχει παίζει και η τάση εξίσωσης των δύο φύλων σε όλες τις δραστηριότητες και η θετική αλλαγή σε πολλές αντιλήψεις για τη θέση της γυναίκας. Τα βασικά συμπεράσματα που προκύπτουν από την ανάλυση των στατιστικών στοιχείων είναι τα ακόλουθα:

- Η συμμετοχή των γυναικών στην αγορά εργασίας παραμένει σχετικά χαμηλή αν και είναι εμφανής η τάση για βελτίωση της κατάστασης.
- Οι γυναίκες απασχολούνται κυρίως στον τριτογενή τομέα. Σε επίπεδο οικονομικού κλάδου τα μεγαλύτερα ποσοστά συγκεντρώνει ακόμα η γεωργία και το εμπόριο.
- Οι περισσότερες γυναίκες εργαζόμενες είναι μισθωτές ενώ το ποσοστό αυτών που δουλεύουν ως βοηθοί οικογενειακών επιχειρήσεων, μειώνεται συνεχώς.
- Τα μεγαλύτερα ποσοστά ανεργίας των γυναικών συγκεντρώνει η ηλικιακή ομάδα των 30-44 χρόνων.

- Το μεγαλύτερο ποσοστό ανέργων γυναικών είναι μακρόχρονα άνεργες.
- Οι γυναίκες αποτελούν την συντριπτική πλειοψηφία των απασχολούμενων σε μερική απασχόληση
- Οι αμοιβές των γυναικών είναι ακόμα χαμηλότερες από τις αντίστοιχες των αντρών, είναι όμως εμφανής η τάση εξίσωσής τους.
- Τα μορφωτικό επίπεδο των γυναικών ανεβαίνει .Βλέπουμε δηλαδή μια αύξηση της συμμετοχής τους στις ανώτερες βαθμίδες εκπαίδευσης.

7. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Πίνακας 1

Σχολ. Έτη	Δημοτικά	Μαθητές		
		Σύνολο	Θήλεις	
'85-'86	8.675	887.735	429.906	48,4%
'89-'90	7.474	834.688	404.228	48,4%
'93-'94	7.378	744.542	361.447	48,5%

ΠΗΓΗ : 1η ΕΘΝΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ 1981-1991

Πίνακας 2

Σχολ. έτη	Γυμνάσια	Μαθητές		
		Σύνολο	Θήλεις	
'85-'86	1.652	436.817	207.709	47,6%
'89-'90	1.794	442.918	212.338	47,9%
'93-'94	1.857	443.641	211.263	47,6%

ΠΗΓΗ : 1η ΕΘΝΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ 1981-1991

Πίνακας 3

Σχολ. έτη	Γενικά Λύκεια	Μαθητές		
		Σύνολο	Θήλεις	
'85-'86	982	257.268	142.693	55,5%
'89-'90	1.110	250.602	139.949	55,8%
'93-'94	1.170	255.584	140.354	54,9%

ΠΗΓΗ : 1η ΕΘΝΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ 1981-1991

Πίνακας 4

Σχολ. έτη	Ε.Π.Α.	Μαθητές		
		Σύνολο	Θήλεις	
'85-'86	20	10.034	4.987	49,7%
'89-'90	25	19.474	9.918	50,9%
'93-'94	25	22.084	11.994	54,3%

ΠΗΓΗ : 1η ΕΘΝΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ 1981-1991

Πίνακας 5

Σχολ. έτη	Τ.Ε.Α.	Μαθητές		
		Σύνολο	Θήλεις	
'85-'86	235	72.542	26.199	36,1%
'89-'90	255	86.897	34.342	39,5%
'93-'94	353	114.667	51.364	44,8%

ΠΗΓΗ : 1η ΕΘΝΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ 1981-1991

Πίνακας 6

Σχολ. έτη	Τ.Ε.Σ.	Μαθητές		
		Σύνολο	Θήλεις	
'85-'86	196	31.679	4.693	14,81%
'89-'90	224	39.001	6.399	16,41%
'93-'94	265	40.603	9.023	22,22%

ΠΗΓΗ : 1η ΕΘΝΙΚΗ ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ 1981-1991

Πίνακας 7.

Πληθυσμός ηλικίας 15 ετών και άνω, κατά κατάσταση απασχόλησης, ομάδες φύλο 1999 Β τρίμηνο								
	Απασχολούμενοι		Άνεργοι		Μη οικονομικά ενεργοί		Σύνολο	
	Γυναίκες	Σύνολο	Γυναίκες	Σύνολο	Γυναίκες	Σύνολο	Γυναίκες	Σύνολο
15-19	23773	70481	28969	46650	305111	630237	357854	747368
20-24	135822	328777	82662	135697	145732	251987	364216	716461
25-29	208590	528205	68503	115588	105876	128602	382970	772396
30-44	650227	1697644	109887	166998	392745	425836	1152859	2290479
45-64	440286	1319532	40289	76998	814083	1115348	1294658	2511878
65+	27534	95732	141	1360	919446	1618996	947120	1716087
Σύνολο	1486233	4040371	330451	543291	2682993	4171006	4499677	8754668

ΠΗΓΗ : Ε.Σ.Υ.Ε. ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ 1999

Πίνακας 8.

ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΕΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΚΑΤΑ ΜΟΝΟΨΗΦΙΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΗΛΙΚΙΑ, 1993							
	15-19	20-24	25-29	30-44	45-64	65+	ΣΥΝΟΛΟ
Γεωργία, Κτηνοτροφία, Θήρα, Δασοκομία	8906	14998	17297	79269	182753	24423	327646
Αλιεία	99	181	142	167	384	0	973
Ορυχεία και Λατομεία	0	234	30	741	318	0	1323
Μεταποιητικές Βιομηχανίες	4850	20525	26937	81729	46855	789	181685
Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος φυσικού αερίου & νερού	58	928	1193	3582	833	116	6710
Κατασκευές	301	722	556	1789	374	58	3800
Χονδρικό & Λιανικό Εμπόριο επισκευή οχημάτων & οικιακών συσκ.	6999	31113	34402	79453	49172	3760	204899
Ξενοδοχεία και εστιατόρια	2632	10191	10967	32747	24408	1509	82454
Μεταφορές αποθήκευση και επικοινωνίες	654	4042	5067	16497	4823	184	31267
Ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί	376	3696	6906	18728	3444	0	33150
Διαχείριση ακίνητης περιουσίας εκμισθώσεις & επιχειρ. δραστηρ.	854	9805	12782	24997	6438	144	55020
Δημοσια Διοίκηση & άμυνα υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση	892	5360	10379	52854	15204	37	84726
Εκπαίδευση	172	8675	25941	62112	20559	329	117788
Υγεία και κοινωνική μέριμνα	216	7184	18261	50669	21373	347	98050
Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών	3038	7235	9970	18279	9271	387	48180
Ιδιωτικά νοικοκυριά που απασχολούν οικιακό προσωπικό	326	1624	2693	7462	7733	589	20427
Ετερόδοκοι οργανισμοί και όργανα	0	0	144	288	288	0	720
ΣΥΝΟΛΟ	30373	126513	183667	531363	394230	32672	1298818

ΠΗΓΗ : Ε.Σ.Υ.Ε. ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ 1993

Πίνακας 9.

ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΕΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΚΑΤΑ ΜΟΝΟΨΗΦΙΕΣ ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΗΛΙΚΙΑ, 1999							
	Ομάδες ηλικιών						Σύνολο
	15-19	20-24	25-29	30-44	45-64	65+	
Γεωργία, κτηνοτροφία, θήρα και δασοκομία	6967	11549	18008	78221	159244	19128	293115
Αλιεία	131	160	138	334	201		964
Ορυχεία και λατομεία		320	89	480	299		1188
Μεταποιητικές βιομηχανίες	2407	14247	23541	82304	48191	1355	172045
Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος φυσικού αερίου και νερού		150	1379	3815	1702		7046
Κατασκευές	200	1096	927	1485	843		4551
Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή αυτοκίνητων, οχ	5725	42538	46772	104662	55572	4114	259383
Ξενοδοχεία και εστιατόρια	3510	14262	15524	44152	30817	1155	109421
Μεταφορές αποθήκευση και επικοινωνίες	599	5267	7361	18586	7172	99	39082
Ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί	571	5643	8742	21894	7418	356	44623
Διαχείριση ακίνητης περιουσίας, εκμισθώσεις και επιχειρ	228	13290	19409	40852	13205		86985
Δημόσια διοίκηση και άμυνα, υποχρεωτική κοινωνική ασφάλ	234	3145	8601	52645	28257	354	93237
Εκπαίδευση	150	6257	20164	84751	36565	213	148100
Υγεία και κοινωνική μέριμνα	215	4828	17402	69091	27354	137	119026
Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών υπέρ του κοινωνικ	2138	9879	12841	22608	12510	198	60173
Ιδιωτικά νοικοκυριά που απασχολούν οικιακό προσωπικό	699	3194	7694	24058	10937	424	47006
Ετερόδοκοι οργανισμοί και όργανα				288			288
Σύνολο	23773	135822	208590	650227	440286	27534	1486233

ΠΗΓΗ: Ε.Σ.Υ.Ε. ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ 1999

Πίνακας 10.

Απασχολούμενοι 15 ετών και άνω κατά μονοψήφιες κατηγορίες οικονομικής δραστηριότητας, θέση στο επάγγελμα , Β τρίμηνο 1999					
	Αυτοαπασχολούμενος με προσωπικό	Αυτοαπασχολούμενος χωρίς προσωπικό	Μισθωτός	Βοηθός στην οικογενειακή επιχείρηση	Σύνολο
Γεωργία, κτηνοτροφία, θήρα και δασοκομία	8268	109477	7959	167411	293115
Αλιεία			304	660	964
Ορυχεία και λατομεία	89		1099		1188
Μεταποιητικές βιομηχανίες	6327	13941	128965	22812	172045
Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος φυσικού αερίου και νερού		107	6940		7046
Κατασκευές	374	480	3064	633	4551
Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή αυτοκινήτων, οχ	12434	63849	137715	45385	259383
Ξενοδοχεία και εστιατόρια	5797	13861	62955	26808	109421
Μεταφορές αποθήκευση και επικοινωνίες	958	1231	36142	751	39082
Ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί	265	2114	41854	390	44623
Διαχείριση ακίνητης περιουσίας, εκμισθώσεις και επιχειρ	4407	22138	54932	5506	86985
Δημόσια διοίκηση και άμυνα, υποχρεωτική κοινωνική ασφάλ	331	489	92417		93237
Εκπαίδευση	3006	8070	136208	816	148100
Υγεία και κοινωνική μέριμνα	1085	7086	110277	578	119026
Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών	4236	16134	37360	2442	60173
Ιδιωτικά νοικοκυριά που απασχολούν οικιακό προσωπικό		3128	43722	157	47006
Ετερόδοκοι οργανισμοί και όργανα			288		288
Σύνολο	47577	262106	902200	274350	1486233

ΠΗΓΗ: Ε.Σ.Υ.Ε. ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ 1999

Πίνακας 11.

Γυναικείος πληθυσμός ηλικίας 15 ετών και άνω, κατά κατάσταση απασχόλησης, 2005 Β τρίμηνο				
	Απασχολούμενοι	Άνεργοι	Μη οικονομικά ενεργοί	Σύνολο
15-19	13230	10772	256645	280647
20-24	109911	54801	170807	335518
25-29	234067	63521	90900	388488
30-44	759949	124594	329009	1213553
45-64	538582	45578	780071	1364231
65+	20356	766	1071004	1092126
Σύνολο	1676095	300032	2698436	4674563

ΠΗΓΗ: Ε.Σ.Υ.Ε. ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ 2005

Πίνακας 12.

Απασχολούμενοι 15 ετών και άνω κατά μονοψήφιες κατηγορίες οικονομικής δραστηριότητας, θέση στο επάγγελμα, Β τρίμηνο 2005					
	Αυτοπασχολούμενος με προσωπικό	Αυτοπασχολούμενος χωρίς προσωπικό	Μισθωτός	Βοηθός στην οικογενειακή επιχείρηση	ΣΥΝΟΛΟ
A. Γεωργία, κτηνοτροφία, θήρα και δασοκομία	8670,10	111528,16	10793,34	100356,74	231348,33
B. Αλιεία	47,90	492,79	313,43	722,01	1576,14
Γ. Ορυχεία και λατομεία			1075,62		1075,62
Δ. Μεταποιητικές βιομηχανίες	8225,10	11263,24	120831,52	12412,64	152732,51
Ε. Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος φυσικού αερίου και νερού			6794,17		6794,17
ΣΤ. Κατασκευές	403,02	1529,14	3686,97	966,38	6585,50
Z. Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, επισκευή αυτοκίνητων, οχ	20624,14	62452,93	194262,71	38677,16	316016,95
Η. Ξενοδοχεία και εστιατόρια	7347,98	18572,81	87871,75	22714,40	136506,94
Θ. Μεταφορές αποθήκευση και επικοινωνίες	1485,06	2037,12	42150,61	2592,80	48265,59
Ι. Ενδιάμεσοι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί	620,92	3351,94	51706,77	460,20	56139,83
Κ. Διαχείριση ακίνητης περιουσίας, εκμισθώσεις και επιχειρ	9229,33	31803,61	89107,95	5784,57	135925,46
Λ. Δημόσια διοίκηση και άμυνα, υποχρεωτική κοινωνική ασφάλ		238,13	111118,45		111356,58
Μ. Εκπαίδευση	4580,38	9024,97	175485,00	821,46	189911,82
Ν. Υγεία και κοινωνική μέριμνα	1280,98	10146,55	129917,17	372,72	141717,41
Ξ. Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών υπέρ του κοινωνικ	5196,12	15568,66	52028,02	2308,82	75101,62
Ο. Ιδιωτικά νοικοκυριά που απασχολούν οικιακό προσωπικό		3294,73	61745,94		65040,67
Π. Ετερόδοκοι οργανισμοί και όργανα					
ΣΥΝΟΛΟ	67711,04	281304,77	1138889,43	188189,91	1676095,15

ΠΗΓΗ: Ε.Σ.Υ.Ε. ΕΡΕΥΝΑ ΕΡΓΑΤΙΚΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ 2005

8. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- 1) ΜΑΓΓΑΝΑΡΑ ΙΩΑΝΝΑ : *Εργασία , συνδικαλισμός και ισότητα των φύλων – Αθήνα, Ιούλιος 1998 ,Εκδόσεις Οδυσσέας*
- 2) ΔΟΥΛΚΕΡΗ ΤΕΣΣΑ : *Ισότητα των φύλων στις εργασιακές σχέσεις – Αθήνα, 1994, Εκδόσεις Παπαζήση*
- 3) ΔΕΔΟΥΣΟΠΟΥΛΟΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ : *Η κρίση στην αγορά εργασίας : Θεωρίες της ανεργίας – Τόμος 1 Εκδόσεις Τυπωθήτω Δαδρανός Γ. , Αθήνα 2000*
- 4) ΙΡΙΣ ΑΥΔΗ- ΚΑΛΚΑΝΗ : *Φεμινισμός και εργασία – Αθήνα, Δεκέμβρης 1988 , Εκδόσεις Νέοι Καιροί*
- 5) MICHELLE PERR : *Η εργασία των γυναίκα στην Ευρώπη 19^{ος}-20^{ος} αιώνας – Ερμούπολη 1988*
- 6) ΓΑΛΑΤΑ ΒΙΒΙΑΝ : *Το επίπεδο κατάρτισης , η απασχόληση και η επαγγελματική εξέλιξη των γυναικών – Αθήνα 1996*
- 7) ΣΚΟΥΤΕΛΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ : *Ανεργία :Αίτια και λύσεις - Αθήνα 1996*
- 8) ΑΒΡΑΜΙΚΟΥ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ : *Ευέλικτες μορφές απασχόλησης και ανισότητες στον εργασιακό χώρο – Αθήνα Νοέμβριος 2001, Κέντρο ερευνών για θέματα ισότητας*
- 9) Ι.Ν.Ε. : *Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση - Αθήνα Αύγουστος 2005 , Ετήσια Έκθεση 2005*
- 10) ΕΠΙΟΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΩΤΗΤΩΝ : *Ανεργία των γυναικών στην κοινότητα - Βρυξέλλες Νοέμβριος 1983*
- 11) ΞΑΝΘΗ ΠΕΤΡΙΝΙΩΤΗ – ΚΩΝΣΤΑ : *Οι προσδιοριστικοί παράγοντες της γυναικείας συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό στην Ελλάδα - Αθήνα 1982*

12)ΓΙΑΝΝΑΚΟΥΡΟΥ ΜΑΤΙΝΑ - ΣΟΥΜΕΛΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ:*Ισότητα των αμοιβών μεταξύ γυναικών και ανδρών στις συλλογικές διαπραγματεύσεις – Αθήνα Οκτώβριος 2002 , Κ.Ε.Θ.Ι.*

13)ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΙΣΟΤΗΤΑΣ : *Εθνική Έκθεση της Ελλάδας Περίοδος 1981-1991 ,Αθήνα 1991*

14)ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΙΣΟΤΗΤΑΣ : *Εθνική Έκθεση της Ελλάδας Περίοδος 1994-2000 , Αθήνα Δεκέμβριος 2000*

15)ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΙΣΟΤΗΤΑΣ :*Εθνική Έκθεση Ελλάδας – Αθήνα 1996 , Εθνικό Τυπογραφείο*

16) ΓΕΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ ΙΣΟΤΗΤΑΣ : *Εθνική Έκθεση Ελλάδας – Περίοδος 2001-2004 Αθήνα Ιούνιος 2005*